

Gespreksgroep Molukkers-Nederlanders

1261957

HRUD
minutes

KA, 12.1.76

MEMORANDUM

1261957

15 JAN. 1976

- 1) In B.P.R.M.S.-kringen (met name MANUSAMA c.s.) heerst een gematigd optimistische stemming inzake het gesprek met de Nederlandse Regering op 17 januari 1976.
Behalve Ir. MANUSAMA zullen van de Zuidmolukse delegatie vermoedelijk de volgende personen deel uit maken:

De delegatie zal vergezeld worden van twee steno-typistes.
Voorts is het niet uitgesloten dat P.W. LOKOLLO, "vice-president" eveneens aan het gesprek zal deelnemen.

Weliswaar zijn de verwachtingen - het standpunt van de Nederlandse Regering kennende - niet al te hoog gespannen, men is er zich evenwel terdege van bewust dat zich nimmer tevoren een zo gunstige situatie voor een dergelijk gesprek heeft voorgedaan. Dit wordt mede opgemaakt uit de zware nederlandse delegatie, waarover men zich verbaast en waarin men een zekere erkenning ziet. Van Zuidmolukse zijde zal dan ook getracht worden hier optimaal gebruik van te maken, al ziet men terdege in dat er rekening mee zal moeten worden gehouden dat aan "redelijke verlangens" van Nederlandse zijde wellicht tegemoet zal moeten worden gekomen.

NOOT: Het is niet bekend aan welke "redelijke verlangens" en "tegenwoordigheden" men denkt.

Uitsluitend uit politiek-tactische overwegingen zal naar buiten gesteld worden dat de Nederlandse bereidheid tot een gesprek het gevolg is van een achteraf bij de Nederlandse Regering gegroeide overtuiging dat een ander beleid noodzakelijk is. In eigen kring echter is men unaniem van mening dat de Nederlandse bereidheid tot een gesprek het directe gevolg is van en een concessie aan "onze 14 jongens" van de acties te Wijster en Amsterdam.

2. De Zuidmolukkers hebben een aantal grieven tegen het beleid van de Nederlandse Regering zoals:
 - a. De Nederlandse Regering heeft het Zuidmolukse probleem steeds beschouwd als een sociaal-maatschappelijk- en niet als een politiek probleem.
 - b. Het negeren van het R.M.S.-probleem door de Nederlandse Regering omwille van een goede verstandhouding met Indonesië.
 - c. De aanvaarding door de Nederlandse Regering dat de Indonesische regering zich op het standpunt stelt dat de oplossing van het Zuidmolukse vraagstuk een nederlandse aangelegenheid is.
 - d. Het fiasco van het "verdeel- en heers"beleid van C.R.M. zoals dat vooral duidelijk werd:
 - bij de afwikkeling van de bezetting van de Indonesische Residentie in Wassenaar in 1970 en
 - bij de instelling van een Zuidmoluks inspraakorgaan, waarbij eveneens aan minder belangrijke Zuidmolukse groeperingen aandacht werd besteed.

e. De weigering van de Minister-President om op 18 februari 1975 een brief van een Zuidmolukker, geschreven vanuit de gevangenis op Ambon en handelend over mishandelingen op Ambon, in ontvangst te nemen.

f. Uitspraken van verschillende bewindslieden:

- Ex-minister KLOMPE van C.R.M.: " dat het ideaal van een R.M.S. alleen leeft bij de ouderen",
- De voorzitter van de Tweede Kamer VONDELING op 19 september 1974: "de R.M.S. is een droombeeld".
- Minister VAN DOORN van C.R.M. op 14 april 1975: " het is zinloos van de leiders van de B.P.R.M.S. om een R.M.S. na te streven, waarvan ze weten dat dit streven niet te verwezenlijken is."

3. Bij het gesprek hoopt de Zuidmolukse delegatie het volgende te bereiken.

a. Dat de Nederlandse Regering zich de uitspraak van ex-minister LUNS tot de hare zal maken.

NOOT: Bedoeld wordt de in de tevoren aan de pers - check upon delivery - verstrekte tekst van de rede van minister LUNS op 28 nov. 1956 tot de Alg.Verg. v.d. V.N. voorkomende en niet uitgesproken zinsnede " dat Indonesië het zelf-
"beschikkingsrecht van de Zuidmolukkers gewapenderhand
"heeft onderdrukt".

b. De Nederlandse Regering te bewegen te verklaren dat ze t.a.v. de Zuidmolukse zaak diligent zal blijven.

c. De Nederlandse Regering te bewegen een Parlementaire Enquetecommissie in te stellen die het beleid van de Nederlandse Regering t.a.v. de Zuidmolukkers vanaf 1950 zal gaan onderzoeken.

d. Bereidheid van de zijde van de Nederlandse Regering om elk half jaar overleg te plegen over het buitenlands beleid terzake de R.M.S.

e. Subsidies te verkrijgen voor bepaalde Zuidmolukse activiteiten.

NOOT: Het is niet bekend aan welke activiteiten wordt gedacht.

Bovengenoemde punten, welke door de Zuidmolukse delegatie naar voren zullen worden gebracht, zijn mede gebaseerd op uitlatingen van o.a.:

- Professor ROMME, die in mei 1950 in de Tweede Kamer verklaarde "dat de Nederlandse Regering zich niet achter "onmacht" moet verschansen om van de Republiek Indonesië " en de V.N., de nakoming van de gesloten overeenkomsten " te eisen".
- Een zekere Professor van het Instituut voor Volkenrecht van de Universiteit van Göttingen die onlangs tegenover het Westduitse persbureau DPA zou hebben verklaard dat:
 - Nederland de plicht heeft als voormalig koloniale mogendheid te bemiddelen voor volkenrechterlijk erkenning van een R.M.S.
 - reeds erkenning door één derde land volkenrechtelijk een bespreking in de Verenigde Naties mogelijk wordt, inclusief een discussie met Indonesië.

12.1.76

1. Zuidmolukkers

HC brengt naar voren dat hem uit het verslag van de bespreking van de regeringsdelegatie met Manusama c.s. gebleken is dat minister van Agt heeft gewezen op het verboden wapenbezit. Hij heeft medegedeeld, dat Justitie bereid is een periode open te stellen, waarin de Zuidmolukkers wapens kunnen inleveren, zonder dat zij zich aan vervolging bloot stellen. Ook heeft minister van Agt gezegd dat de huidige situatie van de ordediensten van de Zuidmolukkers onaanvaardbaar is.

In Reag

M. entels ont.

F

ACD	1.263.456
	26 JAN 1976
CC	
b.	_____
d.	_____

Verbinding: No. 12.

21 januari 1976.

Ass.: No. 170/277.

Onderwerp: Gesprek tussen Nederlandse regering en delegatie Zuid-Molukkers op 17 januari 1976.

Op 16 januari 1976 te omstreeks 16.15 uur kwam bij de gemeentepolitie van 's-Gravenhage een telefoongesprek binnen van

die aan de Hoofdinspecteur

het volgende verklaarde:

"Morgen 17 januari a.s. zal de President der Zuid-Molukken met enkele leden van zijn regering te omstreeks 10.30 uur zich te voet begeven van Bazarstraat 50 te 's-Gravenhage naar het Plein 1813, nummer 4, om daar het gesprek met de Nederlandse regering te hebben.

Teneinde de "top van de R.M.S." te beveiligen zullen een aantal leden van de K.P.K. de regering van de R.M.S. tijdens deze wandeling vergezellen. Deze leden van de K.P.K. zullen gekleed zijn in het bekende uniform."

Hierop is door de woordvoerder van de politie aan te verstaan gegeven dat een dergelijk demonstratief geuniformeerd optreden niet op prijs zou worden gesteld, waarbij is gewezen op het zgn. uniformverbod en is geadviseerd de bezwaren van de politie voor te leggen aan de heer Manusama.

Omstreeks 18.00 uur die zelfde dag heeft ditmaal op initiatief van de politie een tweede telefoongesprek plaatsgevonden waarbij nu verklaarde dat de K.P.K. de volgende dag niet in uniform zou verschijnen. Wel zou de K.P.K. in burger met de delegatie meelopen.

Op 17 januari omstreeks 10.30 uur werd de politie nogmaals gebeld door een man die zich noemde en die vroeg of de heer wilde terugbellen naar de Bazarstraat. Toen dit inmiddels na 10.30 uur gebeurde verklaarde dat hij had willen zeggen

- dat -

dat Manusama c.s. in strijd met eerdere mededelingen per auto naar Plein 1813 zou komen.

Op zaterdag 17 januari 1976 te omstreeks 10.30 uur verscheen een uit zes man bestaande delegatie van de Zuid-Molukkers met meerdere auto's, onder leiding van

Johan A. MANUSAMA (17-8-1910), zich noemende president der Zuid-Molukkers, op het Ministerie van Algemene Zaken aan het Plein 1813 te 's-Gravenhage.

Van de zijde van de Nederlandse regering werd aan dit gesprek deelgenomen door premier Den Uyl en de ministers Van Agt, Van der Stoep, De Gaay Fortman en Van Doorn.

De Zuid-Molukse delegatie bestond naast de heer MANUSAMA uit vijf leden van zijn kabinet.

De delegatieleden waren even tevoren aangekomen met twee personenauto's. Deze auto's werden gevolgd door twee personenauto's, waarin zich vijf Zuid-Molukkers bevonden, die kennelijk lid waren van de z.g. orde dienst van de president. Deze leden van de K.P.K. waren echter allen in burger gekleed. Onder hen werd ~~een~~ waargenomen de genoemde

Na afloop van het onderhoud te omstreeks 13.4 uur vertrokken de delegatieleden weer per auto naar het kantoor van de "BADAN PERSATUAN" aan de Bazarstraat 50 te 's-Gravenhage.

Gebleken is dat de delegatie na afloop van het gesprek redelijk tevreden was over het bereikte resultaat.

Behalve dat er zich tijdens het onderhoud een groot aantal persvertegenwoordigers voor de hekken van het Ministerie hadden opgesteld, bleek er van de zijde van het publiek geen enkele belangstelling te bestaan voor het gebeurde.

GEZIEN:

ACD

1.265.025

datum

06 FEB. 1976

CO

b.

d.

C (CF) nr.:

76/141

d.d.

5 FEB. 1976

Aan

: CF

Betreft

: Gesprek MANUSAMA met Ned. Regering.

Bijl.:

Uit
volgende vernomen:

werd op 22.1.1976 het na-

In verband met de ontmoeting van MANUSAMA met de Ned. reg. zijn verschillende plaatselijke Molukse leiders, ook v.d. Pemuda Masjarakat opgeroepen om aanwezig te zijn 17.1.1976 in het gebouw Bazarstraat Den Haag. Uit Almelo waren aanwezig:

Alle plaatselijke afgevaardigden verbleven op de parterre van het gebouw alwaar onderling over allerlei zaken werd gesproken. De strikte opdracht was gegeven dat niemand naar een hogere etage van het gebouw mocht. KPK o.l.v. hield hierop toezicht. Aangekondigd was dat de MANUSAMA reg. op een hoger gelegen etage vergaderde,

Omstreeks 10.00 kwamen MANUSAMA en zijn delegatie leden beneden om zich naar de auto's te geven.

Toen deze groep juist op de parterre was gearriveerd gaf METIARY aan de opdracht de RMS vlag te hijsen. MANUSAMA, die dit hoorde, verbood dit en voegde METIARY op bitse teen tee; dat men niet op oorlogspad ging. 2

Omstreeks 10.15 uur vertrok het gezelschap.

Circa 13.45 uur arriveerde de delegatie weer aan de Bazarstraat en begaf zich direct naar een hoger gelegen etage. Even later verscheen LOKOLLO die in het kort mededeelde dat de ontmoeting met de Ned. reg. naar tevredenheid was verlopen en dat bijzonderheden hieromtrent gegeven zouden worden op het congres 24.1.1976. LOKOLLO liep hierop naar de voordeur waar hij enige journalisten summier inlichtte.

, die ook aanwezig was, die in gesprek was met een aantal jongeren gaf als zijn mening te kennen dat hij niet tevreden was. Vooral hinderde hem dat de Ned. reg. had gesproken van een ontmoeting met de hr. MANUSAMA en van de RMS-president MANUSAMA.

In de middag vertrok de afvaardiging uit Almelo weer naar hu waarop dezelfde avond in het clubgebouw een korte bijeenkomst werd gehouden; waar de aanwezigen er van in kennis stelde dat de bespreking met de Ned. reg. goed was verlopen.

Hij verzocht allen zich te schikken naar het beleid van MANUSAMA.

4

Aan Zijne Excellentie de
Minister-President
Plein 1813, no 4
's-GRAVENHAGE

CX 1264664

10 februari 1976

Reacties uit Zuid-
molukse kringen

Hierbij moge ik Uwer Excellentie een rapport aanbieden o.a. behelsende enige reacties uit Zuidmolukse kringen op het gesprek van 17 januari 1976 tussen de Regering en een Zuidmolukse delegatie, naar de inhoud waarvan ik mij verwijzing veroorloof.

Het Hoofd van de Dienst

drs A. Kuipers

ZUIDMOLUKSE NOTITIES1. BEZOEK VAN MANUSAMA AAN SENEGAL.

Voorafgaande aan het gesprek met de Nederlandse Regering op 17 januari 1976, heeft Ir. J. MANUSAMA een kort bezoek gebracht aan Senegal, om via dit land steun te verkrijgen voor de internationale erkenning van een R.M.S.

De Regering van Senegal zou Ir. J. MANUSAMA hebben toegezegd de R.M.S.-gedachte te zullen steunen indien e.e.a. bij de Verenigde Naties aanhangig is gemaakt; daarna zullen zij bij andere Afrikaanse landen erop aandringen het voorbeeld van Senegal te volgen.

NOOT: Kennelijk voelt Senegal zich niet geroepen de eerste stap te zetten.

Het contact met Senegal is tot stand gebracht door de "vice-president" van de "Republiek Westpapoea", H. WOMSIWOR, die in Dakar een vertegenwoordiging heeft.

In tegenstelling tot de "Republiek Westpapoea" is het de R.M.S. nog niet gelukt in Dakar een vertegenwoordiging te openen.

2. REACTIES OP HET OVERLEG MET DE REGERING.

In een eerste reactie op het gesprek met de Nederlandse Regering op 17 januari 1976 lieten de Zuidmolukse leiders zich tegenover de pers tamelijk optimistisch uit over het bereikte resultaat.

Inmiddels is echter uit verschillende bronnen bekend geworden dat de Zuidmolukkers intern minder enthousiast zijn over het resultaat.

Het hoofdbestuur van de Badan Persatuan is van mening dat de instelling van een commissie overbodig is, omdat de Molukkers reeds 25 jaar in Nederland verblijven en de Nederlandse Regering zo langzamerhand wel op de hoogte moet zijn van hun problemen. Het hoofdbestuur is bevreesd dat met de instelling van de commissie de problemen van de Zuidmolukkers weer op de lange baan zullen worden geschoven.

Ook afgevaardigden van Pemuda Masjarakat, de jongerenorganisatie, konden geen enthousiasme opbrengen voor het bereikte resultaat en lieten weten de werkzaamheden van de commissie nauwlettend te zullen volgen.

Een ander facet dat bij de Zuidmolukkers in minder goede aarde viel, is dat onmiddellijk na het gesprek de minister van Buitenlandse Zaken contact gezocht zou hebben met de Indonesische Ambassadeur om hem over de inhoud van het gesprek te informeren. Hierbij zou de minister hebben toegezegd niet van het eerder genomen standpunt t.a.v. de R.M.S. te zullen afwijken.

De Zuidmolukkers vrezen dat Nederland onder één hoedje speelt met Indonesië.

De mogelijkheid kan niet worden uitgesloten dat de waarneembare tekenen van teleurstelling, vooral bij de jongeren, zullen kunnen leiden tot een actie, zowel tegen de Nederlandse- als Indonesische objecten.

Een aantal jongeren liet zich reeds in deze zin uit.

A U R O R A d.d. 13.2.76

1. Zuidmolukkers

HC nam deel aan een bespreking o.l.v. Mr. van Justit
waarin door vertegenwoordigers van BuZa, CRM en BiZa (O.O.&V.)
van gedachten werd verwisseld over de personen die in aanmerking
kunnen worden gebracht om van Nederlandse zijde deel uit te maken
van de gemengd Nederland-Zuidmolukse Commissie.

A U R O R A d.d. 27.2.76

2. Zuidmolukkers

HC nam gisteren deel aan een bespreking o.l.v. Mr.
over de opdracht die moet worden gegeven aan de gemengde Nederlan
Zuidmolukse commissie.

ACD

1266.152

datum 16 FEB. 1976

CO

b.

d.

C (Cfo) nr.: 76/226

d.d.

16 FEB. 1976

Aan : CF (B)

Betreft : Het gesprek met de Ned. regering

Bijl.:

Van werd op 22-1-76 vernomen dat de RMS delegatie na de dialoog met de Ned. regering op 17 jan. k j.l. in de Bazaarstr. bijeen is geweest voor een nabespreking. Hier bleek dat het merendeel van hen teleurgesteld was. Aan geer van de wensen was tegemoet gekomen en in de instelling van commissies zagen zij weinig. vond het echter nodig dat het "kabinet" zich om de gemoederen van de jeugd rustig te houden, positief op moest stellen over hetgeen de bespreking heeft opgeleverd. Ook was de mening toegedaan dat in het belang van de rust en orde het "kabinet" naar buiten moest laten blijken goede verwachtingen te hebben van de commissies.

In de middag werd het bestuur van de BP en PM door het "kabinet" in Bazaarstr. ontvangen. Ds. METIARY toonde zich na het verloop van de besprekingen te hebben aangehoord duidelijk teleurgesteld en vreesde dat met de instelling van de commissies de zaak op d lange baan zou worden geschoven. Hij wilde ook weten wat er zou gebeuren als de werkzaamheden van de commissies geen effect zouden sorteren.

MANUSAMA vroeg niet op de feiten vooruit te lopen en rustig af te wachten. Het BP bestuurslid vond de taak van de commissies overbodig, de Molukke zitten al ruim 25 jaar in Nederland en de Nederlandse moeten zo langzamerhand op de hoogte zijn van hun wensen. Hij zag derhalve het nut niet in van commissies. De PM afgevaardigden en waren evenmin enthousiast over hetgeen de dialoog heeft opgeleverd, zij zullen de werkzaamheden van de commissies nauwlettend volgen.

Op zaterdag 24 jan. zullen in Oost-Gaarde de wijk-raden door het "kabinet" over het gehouden gesprek worden geïnformeerd.

1270.634

E

KORT VERSLAG GESPREK PEMERINTAH R.M.S.
MET DE NEDERLANDSE REGERING
OP 17 JANUARI 1976.

Het gesprek dat ons Kabinet op 17 januari jl. met de Nederlandse regering gehad heeft, is naar onze mening, "niet-onbevredigend" verlopen. Deze mening is op de volgende overwegingen gebaseerd.

Tot dusver heeft de Nederlandse regering het Zuidmolukse probleem beschouwd als een zuiver-maatschappelijk probleem, terwijl ten aanzien van het politieke aspect ervan geregeld woorden als "onhaalbaar" en "afgedaan" door officiële gezagsdragers werden gebruikt.

Uit het verslag van de op 17 januari gevoerde bespreking blijkt duidelijk dat er op dit punt verandering is opgetreden. De Nederlandse regering heeft thans erkend:

- ten eerste : dat het hier een politieke probleem betreft;
- ten tweede : dat het politieke probleem nog niet is afgedaan;
- ten derde : dat er communicatiestoringen zijn geweest.

Voor wat het eerste punt betreft, wordt op drie plaatsen in het officiële verslag de betreffende erkenning door de Nederlandse regering uitgesproken. Zo wordt op bladzijde 1 gezegd: "De Nederlandse regering deelt de inzichten van de Zuidmolukkers niet, doch het feit dat zij bepaalde politieke idealen koesteren, wil de Regering respecteren".

Op bladzijde 4 van het verslag wordt nog nadrukkelijker gesteld, dat "de Nederlandse regering bereid is te erkennen dat de Zuidmolukkers politieke idealen hebben". Weliswaar voegt de regering aan deze erkenning toe, dat zij die idealen niet kan delen en niet kan en niet mag steunen, maar de erkenning van het politieke karakter van het probleem wordt er niet minder door.

Op bladzijde 12 volgt dan de derde en meest sterke erkenning. Hier staat namelijk: "Ten aanzien van de Zuidmolukkers is er sprake van een niet gering politiek probleem".

Voor wat het tweede punt betreft, namelijk dat het politieke probleem inderdaad nog niet is afgedaan, staat op bladzijde 5 "Erkend wordt dat het gebruik van het woord "afgedaan" verkeerd kan vallen. De problematiek die voortvloeit uit het feit dat de Zuidmolukkers een politiek ideaal nastreven, is immers voor de Nederlandse regering vanzelfsprekend niet afgedaan".

Voor wat het derde punt betreft, namelijk dat er communicatiestoringen zijn geweest, staat op bladzijde 6: "Erkend wordt dat ter zake van de problemen van de Zuidmolukkers die in Nederland verblijven in het verleden duidelijke communicatiestoringen zijn opgetreden".

Nu heeft naar aanleiding van deze erkenning de Kepala Negara naar voren gebracht dat deze communicatiestoringen opgeheven dienen te worden door het houden van een periodiek overleg met de Minister van Buitenlandse Zaken. Hierop heeft de Minister-President niet direct afwijzend gereageerd. Hij antwoordde namelijk, dat hij niets wil afdoen aan de intenties van het betoog van de heer Manusama, maar hij wijst erop dat het er nu om gaat de mogelijkheden af te tasten om verdere kortsluitingen te voorkomen.

Hoewel wij dus de mening zijn toegedaan dat het gesprek met de Nederlandse regering "niet-ombevredigend" is verlopen, moet aan de andere kant gewaarschuwd worden tegen een te groot optimisme. Wij zijn er nog lang niet en wat bereikt werd is nog slechts een klein begin. Wij zullen nog wel een lange en moeilijke weg hebben te gaan. Aan de andere kant mag gerust gezegd worden dat er nu bepaalde openingen (mogelijkheden) zijn geschapen. Wanneer ons volk zich gedisciplineerd opstelt achter de politieke leiders en deze leiders vertrouwen wil blijven geven, kan uit dit alles nog hele goede dingen tevoorschijn komen.

ACD

datum

1284984
09 JULI 1976

CO

b. _____

d. _____

C (CFO) nr.:

76/2138

d.d.

9 JULI 1976

Aan

: CF

Betreft

: Kolonel TAHAPARY/groep

Bijl.:

Op 2.6.76 werd

het volgende vernomen.

Kolonel TAHAPARY staat nog steeds voor 100 procent achter de groep van

Hij is tevreden over de training - zowel praktisch als theoretisch - o.l.v.

Noot: Er wordt nu ook door de groep getraind op een braakliggend terrein langs de autoweg Luik/Maastricht.

De kolonel zou van tijd tot tijd naar Heer gaan om theoretisch advies te geven.

Volgens kolonel TAHAPARY zal de groep tot acties overgaan wanneer er, na de eerste drie gesprekken tussen de Nederlands-Zuidmolukse Gesprekscommissie, nog niets positiefs van de kant van de Nederlandse regering wordt toegezegd. TAHAPARY vindt dat de tijd nu rijp is voor de jongeren.

De kolonel is erg ontevreden over het beleid van PM. Hij vindt sommige jongeren uit het bestuur veel te slap en wil hen eens uitnodigen bij hem thuis. Hij wil hen daar advies en voorlichting gaan geven hoe zij zich moeten opstellen tijdens het congres in juli/augustus van de BP.

ACD

1.290.350

datum

25 AUG. 1976

CO

b.

d.

C (CFO) nr.:

76/2617

d.d. 25-8-76

Aan

: CFO

Betreft

: Gespreks commissie

Bijl.:

werd het
navolgende vernomen:

De regering MANUSAMA is bijzonder content met de personen die van Nederlandse zijde deelnemen aan de Gespreks Commissie.

Men heeft veel vertrouwen in deze leden als ook in de commissie als zodanig en gelooft dat e.e.a. tot positieve resultaten zal leiden. Dit, vooral, omdat de Ned. commissieleden onafhankelijk zijn en niet gebonden aan Kamer commissies of CRM en/derhalve het voordeel heeft dat de commissieleden a.h.w. vrij van tevoren ontvangen instructie en/of opvattingen, kunnen handelen.

De eerste informele ontmoeting is dan ook zeer plezierig verlopen. Deze had plaats op 17-6-1976 te Amsterdam in het Centrum van de Universiteit voor soc. antropologie.

De officiële bevestiging van de commissie zal waarschijnlijk plaats hebben op 23-8-76.

De regering MANUSAMA is van mening dat in korte tijd (na de Wijster affaire) al veel is bereikt.

Immers; de Gespreks Commissie is totstand gekomen omdat de Ned. regering bij monde v. president DEN U heeft toegegeven dat:

- de R.M.S. zaak niet van de baan is
- dat de RMS zaak een politiek probleem is.

Deze twee punten, in combinatie met de erkenning da hierover gesproken moet worden met de regering MANUSAMA (instelling Gespreks Commissie) geeft in feite weer (naar de opvatting van de regering MANUSAMA) dat de Ned. reg., de reg. MANUSAMA defacto heeft erkend, Ook, al wordt dit zo niet gesteld. Het bovenstaande wordt in voorlichtingsbijeenkomsten dan ook aan de MANUSAMA aanhangers medegedeeld. Bij deze bijeenkomsten, waar LOKOLLO de voorlichting geeft, wordt er echter ook uitdrukkelijk op gewezen

/ dit

dat men niet moet verwachten dat de instelling v.d. Gespreks Commissie zal leiden tot de vestiging v.d. R.M.S. Gesteld wordt zelfs dat alléén dan een RMS tot stand kan komen als dit wordt voorafgegaan door politieke ontwikkelingen in Indonesië die het SUHART regiem zullen doen wankelen en het gevolg zal zijn van activiteiten van de verschillende separtaristisch bewegingen zoals die zich manifesteren op Sumatra, Celebes, Borneo enz.

Bekend is dat deze bewegingen zich steeds meer roere Als dit proces eenmaal aan de gang is, zal ook in de Molukken, het sluimerend verzet actief worden en gesteund worden door de Ambonese militaire eenheden ui het Indonesische leger.

Vanuit Nederland kan de reg. MANUSAMA dan politieke stappen ondernemen.

Dit alles wordt op de voorlichtings bijeenkomsten door LOKOLLO naar voren gebracht.

Zulke bijeenkomsten worden binnenkort gehouden te Venlo, Eerbeek en Barneveld en wel op 10, 17 en 24 juli a.s.

Van de Gespreks Commissie ver^wacht men dat hierin, brandende kwesties besproken kunnen worden en de Ned. leden e.e.a. te bestemder plaatse naar voren brengen en benadrukken.

Gedacht wordt bijvoorbeeld aan reisfaciliteiten voor alle Molukkers, voor een bezoek aan de Molukken.

De Ned. commissie-leden zouden dit bij de Minister v. Buitenlandse Zaken naar voren kunnen brengen met het verzoek e.e.a. op te nemen met de regering te Djakarta.

Gedacht wordt ook om in de Gespreks Commissie ter discussie te stellen; het verkrijgen van financiële steun van de Ned. regering t.b.v. de RMS. Dit, in de vorm van ontwikkelingshulp of iets dergelijks.

ACD

1305551

datum 17 DEC. 1976

CO

b. /

d. _____

F

C (CFO) nr.: 76/3350

d.d. 16 DEC. 1976

Aan : CFO

Betreft : Verslag gehouden bespreking 17.1.1976 tussen een del.
~~gatie uit het Kabinet en een Molukse delegatie~~
o.l.v. MANUSAMA.

Bijl.:

Op 26.10.1976 werd
het navolgende vernomen.

Het als bovenvermeld verslag, als bijlage dezes aan te
treffen.

Zitting 1976-1977

13 766

Verslag van de bespreking gehouden op zaterdag 17 januari 1976 tussen een delegatie uit het kabinet met de heer Ir. Manusama en een vijftal andere vertegenwoordigers van de in Nederland woonachtige Zuidmolukkers

Nr. 3

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1975-1976

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld, 5 oktober 1976

De bijzondere Commissie¹ belast met de schriftelijke voorbereiding van Kamerstuk 13 766 nr. 1 (verslag van de bespreking op 17 januari 1976 tussen een delegatie uit het kabinet en enkele vertegenwoordigers van de in Nederland woonachtige Zuid-Molukkers, heeft op woensdag 25 augustus 1976 mondeling overleg gevoerd met de Regering.

Bij dit overleg was aanwezig de Minister-President, mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister van Justitie en de Minister van Binnenlandse Zaken. Deze bewindslieden werden vergezeld door een aantal hoofdambtenaren.

De agenda voor dit overleg hield de navolgende gesprekspunten in:

- a. de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders;
- b. het door de Regering ingenomen standpunt zoals dit is weergegeven in het verslag van de bespreking op 17 januari 1976.

De commissie geeft hieronder van dit overleg de navolgende samenvatting.

Nadat de beide agendapunten tegelijk aan de orde waren gesteld merkte allereerst de Minister-President op, dat hij voorshands weinig nader had toe te lichten aangezien hij het verslag van de bespreking van 17 januari een goed verslag vond. De bespreking van 17 januari was naar zijn mening van weerskanten als positief ervaren en in goede sfeer verlopen. Dit gesprek is verder uitgemond in het voorstel om te komen tot instelling van de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders, die naar het oordeel van de bewindsman een voortreffelijk kader zou kunnen bieden voor de verdere besprekingen die over de onderhavige problematiek nuttig en nodig zijn.

Ingaande op de samenstelling en de werkwijze van deze commissie, gaf de Minister van Justitie nog als toelichting dat bij de samenstelling van de commissie destijds de gedachte had voorgezeten dat de samenstelling paritair zou moeten zijn en dat het gedeelte daarvan dat uit Zuid-Molukkers zou bestaan, gelet op de ontstaansgeschiedenis van deze commissie en de problemen die besproken zouden moeten worden, personen zouden moeten zijn uit de kring van de aanhangers van het RMS-ideaal. Voorts is het de bedoeling geweest dat het Nederlandse deel van de commissie niet zou bestaan uit ambtenaren. Tevens zouden de leden van de commissie zich ervan bewust moeten zijn dat het om een moeizame en tijdrovende opdracht zou gaan. Het heeft, zo stelde de bewindsman, nogal wat moeite gekost om met inachtneming van deze punten de commissie, althans wat het Nederlandse

¹ Samenstelling:

Franssen (PvdA), Jongeling (GPV), Abma (SGP), Van het Schip (CPN), Van der Spek (PSP), Koning (VVD), Nypels (D'66), Roethof (PvdA), Kappeyne van de Coppello (VVD), Van Ooijen (PvdA), Van Dam (ARP), Van Leijenhorst (CHU), Du Chatinier (KVP), Van Amelsvoort (KVP), De Boer (ARP), De Koster (VVD), Honig van den Bossche (BP), Beuker (RKPN), Kosto (PvdA), Van Heel-Kasteel (KVP), Lückers-Bergmans (KVP), Staneke (DS'70), Van Winkel (PPR), Molleman (PvdA).

gedeelte betreft, te bemannen. Spreker was er dankbaar voor dat een aantal bekwame personen bereid waren geweest om deze taak op zich te nemen.

Over het werk van de commissie viel, aldus de Minister van Justitie, nog weinig te zeggen. Ze is pas enkele malen in vergadering bijeen geweest. De aanpak van de werkelijke problemen moet nog plaatsvinden.

Hierna voerden vanuit de commissie een aantal leden het woord.

Een lid van de P.P.R.-fractie zei, dat indien men als uitgangspunt neemt, zoals uit het verslag blijkt, het voorkomen van de gebeurtenissen, die er geweest zijn, zulks nog geen antwoord geeft op de vraag of, wanneer vaststaat dat die gebeurtenissen zich niet wéér zullen voordoen, dan in de ogen van de Nederlandse Regering het beleid verder afgerond is. Het leek dit lid derhalve toe dat dit uitgangspunt niet meer dan een uitgangspunt kon zijn.

In het verslag wordt, zo stelde dit lid verder, van regeringswege ook gesproken van de inzichten van de Zuid-Molukkers. Spreker vroeg zich af of deze formulering wel juist was, omdat immers bekend is dat deze inzichten – evenals het begrip «Zuid-Molukkers» – niet zo eenduidig zijn.

Ten slotte wees deze spreker erop, dat blijkens het verslag de Nederlandse Regering in feite het volkenrechtelijke aspect, waarvoor nogal eens door een bepaalde groep van de Zuid-Molukkers aandacht wordt gevraagd, heeft afgewezen. Wel is daarbij erkend, dat de Zuid-Molukkers politieke idealen hebben, welke de Nederlandse Regering echter niet kan delen en ook niet mag steunen. Spreker begreep dit betoog niet. Het «niet kunnen» en het «niet mogen» wordt namelijk gebaseerd op het feit dat er geen rechtsgrond is. Dit lid zou graag een nadere adstructie hebben waarom er geen rechtsgrond aanwezig zou zijn.

Een lid van de P.v.d.A.-fractie vroeg aandacht van de Regering voor de navolgende punten.

De Minister van Justitie heeft erop gewezen dat de leden van het Molukse deel van de Commissie van Overleg allen personen zijn die het RMS-ideaal aanhangen. Spreker wees erop dat ongeveer 60% van de Zuid-Molukkers aanhangers van het RMS-ideaal zijn. Achteraf was hij dan ook niet erg gelukkig met de aard van deze samenstelling. Het leek hem goed om ook aandacht te besteden aan de andere groepen Molukkers. Hij vroeg daarbij tevens na te gaan hoe groot nu eigenlijk de groep Zuid-Molukkers in Nederland was.

Spreker had ook begrepen dat de Commissie van Overleg tevens de geschiedenis van het conflict weer naar voren zou brengen. Hij toonde zich er voorstander van om dit vrij summier te doen. Het leek hem van academisch belang om dit aspect volledig uitgespit te krijgen. Bij de benadering van de onderhavige problematiek zou zijns inziens op de voorgrond moeten staan hoe het zelfbeschikkingsrecht binnen de Verenigde Naties thans gehanteerd wordt en wat dit voor perspectieven biedt voor het RMS-ideaal.

De Molukkers die naar Nederland gekomen zijn hebben dit onvrijwillig gedaan, zo stelde spreker verder. Het zijn ex-KNIL-militairen. Deze hadden allen pensioenrechten. Spreker ging daarbij in op de in Nederland voor deze groep getroffen voorzieningen. Hij wees er daarbij op dat het onduidelijk was wat in de periode 1953/1963 met de pensioenen van deze mensen is gebeurd. Voorzover ze Nederlander zijn zouden ze dit pensioen gekregen hebben. Niettemin zou er volgens het rechtsgevoel van de Zuid-Molukkers toch iets scheef zitten. Zij zijn namelijk van mening dat zij de KNIL-pensioenen nimmer gekregen hebben. Spreker zou het op prijs stellen wanneer zou worden uitgezocht hoeveel mensen pensioen gekregen hebben en hoeveel mensen pensioenen op basis van KNIL-rechten gekregen zouden moeten hebben. Dit ware naar sprekers mening te bekijken tegen de achtergrond van de CRM-uitkeringen die ook hebben plaatsgevonden. Het zou goed zijn om daaromtrent een en ander naar buiten te brengen.

Als een ander probleem zag deze spreker het beleid ten aanzien van de gevangenen die betrokken waren bij de gijzelingen te Beilen en Amsterdam. Er is in de Molukse gemeenschap voor deze personen een voortdurende aan-

dacht. Persoonlijk had spreker er begrip voor dat men besloten had om allen niet in één gevangenis bijeen te brengen. Het was echter naar zijn mening wel goed om daarover toch een efficiënt voorlichtingsbeleid naar de Molukse gemeenschap te hebben.

Ten slotte vroeg deze spreker nog aandacht voor de gijzelaars zelf. Er zijn met name een groot aantal wrijfpunten naar het Ministerie van Justitie toe. De onvrede bij deze groep is helaas nog niet opgelost.

Een lid van de K.V.P.-fractie informeerde of de Commissie van Overleg al een werkwijze had vastgesteld en welke zaken in het bijzonder aandacht in de commissie zouden krijgen.

Voorts wilde dit lid weten of het mogelijk was dat, als deze commissie enig resultaat zou hebben bereikt, in de vorm van rapporten, de Kamer, althans de bijzondere commissie, tussentijds daarvan op de hoogte zou kunnen worden gesteld.

Hoe zijn de betrekkingen van deze commissie tot die welke zich bezighoudt met het welzijn en de overige aspecten die onder CRM ressorteren, zo informeerde dit lid verder.

Ook wees dit lid op het karakter van de niet gewenste ordediensten. Wat is de laatste tijd van regeringwege hieraan concreet gedaan, zo vroeg zij. In hoeverre functioneren deze ordediensten nog?

Ingaande op de taakomschrijving van de Commissie van Overleg vroeg een lid van de A.R.P.-fractie of in de commissie ook de problemen besproken worden die er soms bestaan tussen de Molukse gemeenschap en de plaatselijke bevolking.

Voorts merkte dit lid op dat voor het werk van de commissie van de zijde van de Molukkers op de historie nogal sterk de nadruk wordt gelegd. Blijkens het uitgebrachte verslag evenwel wordt deze zaak door de Nederlandse Regering enkele malen afgewezen. Is niet te vrezen, zo vroeg dit lid, dat het werk van deze commissie zal worden belemmerd door het verlangen van de andere kant om op de historie in te gaan en daarin rechtvaardigingsgronden voor hun idealen te zoeken? Hij vroeg zich af of met de studie van de historie toch niet één doel gediend zou kunnen worden, nl. de doelstelling om het werk van deze commissie betere voortgang te doen hebben en daardoor dan ook een zekere bevrediging op termijn te krijgen op dit punt van de zijde van de Zuid-Molukkers.

Een lid van de V.V.D.-fractie vroeg zich af of niet een van de hoofdproblemen gelegen was in het feit dat, hoeveel morele rechten de Molukse gemeenschap ook heeft, er staatsrechtelijk voor de toekomst geen hoop is.

Een lid van de C.P.N.-fractie vroeg waarom in de Commissie van Overleg geen vertegenwoordigers van de andere groepen, niet behorende tot de aanhangers van het RMS-ideaal, waren opgenomen.

Tevens wees dit lid erop, dat de Minister van Justitie bij de inleiding had gezegd dat de aanpak in de commissie van de eigenlijke problemen nog moet komen. Spreker wilde hierover iets meer vernemen. Hij zag als een van de problemen dat de Commissie van Overleg voortdurend geconfronteerd zal worden met de vijf punten die ir. Manusama heeft geformuleerd bij de bespreking op 17 januari jl. De Minister-President heeft toen gezegd dat onder deze omstandigheden daarvan niets of weinig gerealiseerd zal kunnen worden. Naar sprekers mening zou het goed zijn indien van regeringswege een nader inzicht zou worden gegeven in de omstandigheden waaronder zij meent dat daarvan meer gerealiseerd zou kunnen worden.

Een lid van de P.v.d.A.-fractie vroeg of er iets gezegd kon worden over eventuele contacten met Indonesië over de Molukse bevolkingsgroep. Zijn er bij voorbeeld mogelijkheden van ontwikkelingshulp?

Wordt er ook bij de arbeidsbureaus aandacht geschonken aan de soms bijzonder moeilijke omstandigheden waarin deze groep in Nederland leeft, zo vervolgde dit lid.

Ook wees hij erop, dat sinds Beilen en Amsterdam de spanningen nog niet uit de lucht zijn. Er zijn regelmatig berichten over een treffen van een plaatselijke Nederlandse bevolkingsgroep en de Molukse bevolking in bepaalde

gemeenten. Hij achtte het een zaak van openbare orde dat geprobeerd zou moeten worden, alles wat kansen schept voor een rassendiscriminatie, terug te wijzen. Hebben in dit kader de burgemeesters van gemeenten die een grote groep van Molukkers onder hun inwoners tellen, bepaalde instructies gekregen hoe het beste kan worden opgetreden, al dan niet met inschakeling van wijkoudsten enzovoorts, zo informeerde dit lid ten slotte.

Hierna ging allereerst de Minister-President in op de gemaakte opmerkingen en de gestelde vragen.

De Minister-President was het eens met de opmerkingen uit de commissie dat het voorkomen van een herhaling van de gebeurtenissen van december 1975 wel een uitgangspunt, doch geen eindpunt kon zijn. Hij vroeg zich evenwel af of het niet erg verstandig zou zijn wanneer de Nederlandse Regering er vanaf zou zien enig eindpunt met betrekking tot de positie van de Zuid-Molukkers in de Nederlandse gemeenschap te formuleren. Hij wees erop, dat voor zover men in het regeringsbeleid evoluties zou kunnen vaststellen, er ten aanzien van de Zuid-Molukkers nuances zijn. In de vijftiger jaren en de zestiger jaren was er een sterke behoefte om te komen tot hetzij naar het geboorteland terug doen keren van de Zuid-Molukkers, hetzij hen te doen integreren in de Nederlandse gemeenschap. De nuance in het regeringsbeleid kon, naar zijn mening, daarin worden onderkend, dat voorop dient te staan dat de Zuid-Molukkers zelf een einddoel moeten formuleren en dat de Nederlandse gemeenschap, binnen het kader van wet en recht daarvoor ruimte tracht te bieden. Hij was van oordeel dat het een duidelijk doel was en behoorde te zijn van het regeringsbeleid om een herhaling van gebeurtenissen als die van december 1975 te voorkomen. Naar aanleiding van de opmerkingen over het afwijzen van het beroep op het Volkenrechtelijke aspect van de Zuid-Molukse zaak, maakte de Minister-President de navolgende opmerkingen.

Hij begon met te stellen dat hij inderdaad geen rechtsgrond voor het volkenrechtelijke aspect zag. Hij wees erop dat er ongeveer 160 staten waren en enkele duizenden volkeren. Zelfbeschikkingsrecht van volkeren, aldus de Minister-President, is iets anders dan het recht op eigen staatsvorming op het grondgebied van een andere staat. In de situatie waarin groepen als de aanhangers van de RMS verkeren, zijn er vandaag tientallen, in beginsel honderden groepen in de wereld, echter alle met een andere achtergrond en geschiedenis. De Nederlandse Regering is gehouden in de eerste plaats om op grond van het Handvest van de Verenigde Naties en volgens de regels van de internationale rechtsorde, het statenkarakter van staten en leden van de Verenigde Naties te respecteren. De bewindsman was van oordeel dat men hierover nogal eens veel te gemakkelijk dacht. Rechtsgronden, zoals namelijk in de discussie naar voren worden gebracht, en gelegen in de gebeurtenissen tijdens het dekolonisatieproces, de verhoudingen binnen de deelstaat Oost-Indonesië en de autonome Zuid-Molukken daarbinnen, zouden naar zijn opvatting wel historisch kunnen worden uitgespit, doch bezwaarlijk rechtsgronden in internationaal-politieke zin opleveren. Iedereen onderkent overigens dat de Zuid-Molukkers een politiek ideaal hebben en dat de wijze waarop ze dat beleven een maatschappelijk en politiek probleem schept, aldus de Minister-President.

Op de vraag onder welke omstandigheden de Minister-President wel ruimte zag voor de verlangens van ir. Manusama, die alle liggen in het vlak van de voor-fase van de internationaal politieke actie, gericht op het realiseren en steunen van het RMS-ideaal, antwoordde de Minister-President dat hij deze niet zag. Men kan en mag niet de suggestie wekken, dat binnen een afzienbare toekomst mogelijkheden zijn dat de Nederlandse Regering aan de verlangens, vooral uitgesproken in de eerste vier punten van ir. Manusama, tegemoet zou kunnen komen. Wel zou getracht kunnen worden, en zulks is reeds geprobeerd – ook middels de Commissie van Overleg –, om het overtuigingsproces, berustend op eerbiediging wederzijds van de

plicht van Nederlandse kant tot respectering van de internationale rechtsorde alsmede van de erkenning van de ernst en vaak van de bezieling van het politieke ideaal van de Zuid-Molukkers te doen begrijpen en om binnen de regels van wet en recht ook Zuid-Molukkers de gelegenheid te bieden een eigen antwoord te geven en een eigen ideaal te beleven.

Ingaande op de vraag vanuit de commissie waarom alleen personen die het RMS-ideaal aanhangen in de Commissie van Overleg zitting hebben, gaf de Minister van Justitie drie redenen.

De taakomschrijving van de commissie houdt in zich te beraden over de problemen in de Nederlandse samenleving ontstaan uit het feit dat onder de Zuid-Molukkers in Nederland verwachtingen leven en politieke idealen worden nagestreefd die de Nederlandse Regering niet kan delen, maar waarvan ze het bestaan en de ernst onderkent. Die verwachtingen, die bron van die problemen zijn, leven alleen, en wel in sterke mate, in de kring van de RMS-aanhangers, aldus de bewindsman, en niet bij andere Molukkers.

De instelling van de Commissie van Overleg is verder het gevolg van een gesprek dat een delegatie uit het kabinet op 17 januari jl. gevoerd heeft met de leider van die Zuid-Molukkers die het RMS-ideaal blijven nastreven. Men kreeg toen van regeringszijde de indruk dat deze commissie alleen van de grond zou kunnen komen wanneer in de commissie de volle aandacht zou worden gegeven aan het beleven door deze Zuid-Molukkers van het RMS-ideaal.

Er was ten slotte, zo stelde de Minister van Justitie, te minder aanleiding om ook andere groeperingen in deze commissie op te nemen, omdat er al een commissie is die zo breed mogelijk is samengesteld en die onder de verantwoordelijkheid berust van de Minister van CRM.

Dit betekent niet dat aan de andere groepen geen aandacht kan worden gegeven. Hij meende dat dit overigens reeds gebeurt, met name in het zogenaamde inspraakorgaan van CRM. Dit ministerie, aldus de Minister van Justitie, beschikt over de «sociale kaart» met vele gegevens van Molukse gemeenschappen in dit land.

In de taakomschrijving van de Commissie van Overleg is geen verbod te lezen om diepgravende historische studies te maken wanneer de commissie het wenselijk zou achten het heden te verklaren uit het verleden. Wel heeft de Regering zich ervoor beijverd om de aandacht van de commissie vooral te concentreren op de vraagstukken van vandaag, noe deze ook zijn ontstaan. De bewindsman gaf er overigens de voorkeur aan dat de commissie, indien zij in de geschiedenis zou willen duiken, daarin niet al te lang zou verblijven. De commissie is inmiddels begonnen met enige aandacht te geven aan het verleden. Er zal een uiteenzetting uit de kringen van de RMS ter tafel worden gebracht waarin op historische gronden aanspraken worden gestaan. De bewindsman gaf er overigens de voorkeur aan dat de commissie, zal uitdijen, is nog onvoorspelbaar, aldus de Minister van Justitie.

Ingaande op het gevangenisbeleid erkende ook de bewindsman, evenals dit vanuit de commissie was gesteld, dat er aanzienlijke risico's verbonden kunnen zijn om de betrokken gevangenen allen in één inrichting onder te brengen, hoe bepleitbaar uit menselijk oogpunt dit ook zou zijn. Spreker was het eveneens eens met de opvatting uit de commissie dat men hierover een zo goed mogelijke voorlichting naar buiten zou moeten geven.

De Commissie van Overleg is pas begonnen met haar werkzaamheden, zo vervolgde de Minister van Justitie. Zij zoekt tastend haar weg die zij moet gaan. Ze zal nog enige tijd nodig hebben voordat er enige tekening kan komen in de aanpak van de problematiek.

Een relatie met het inspraakorgaan van CRM, aldus de bewindsman, is er alleen via de ambtelijke apparaten en de bewindslieden.

De problematiek van de ordediensten samenvattend stelde de Minister van Justitie dat er op 17 januari van regeringswege te kennen is gegeven dat de lang volgehouden tolerantie jegens het functioneren van de ordediensten niet zou kunnen worden voortgezet. Maatregelen om de teugels terzake aan te trekken zijn sindsdien in voorbereiding genomen. De procedure daarvoor is in gang, aldus de Minister.

Gevraagd of het de bedoeling is dat de Commissie van Overleg zich ook beraadt over plaatselijke problemen, antwoordde de Minister dat dit niet in het voornemen lag hoewel zulks overigens niet uitgesloten is.

Op de vraag of de arbeidsbureaus zich bijzonder inspinnen met betrekking tot de arbeidsbemiddeling voor Zuid-Molukkers, kon de Minister van Justitie geen antwoord geven. Het zou naar zijn mening van belang zijn daarover bij het Ministerie van Sociale Zaken informatie in te winnen.

Ingaande op de vraag of er contacten met Indonesië ter zake zijn, antwoordde de Minister van Justitie dat er een gemengde ambtelijke gespreksgroep met Indonesië is.

Van de zijde van de Minister van Justitie werd aanvullend opgemerkt dat er ongeveer 2½ jaar geleden besprekingen in Djakarta zijn begonnen om het Molukse probleem in het kader van een mogelijke repatriëring te bezien. Over en weer is toen besloten dat van de zijde van Nederland en Indonesië gemengde gespreksgroepen zouden plaatsvinden onder auspiciën van de beide ambassades. Deze komen sindsdien regelmatig bijeen en bespreken alle punten van overleg die nodig zijn om te komen tot een zekere overeenstemming over een plan om mogelijk dié Zuid-Molukkers, die zich weer tot Indonesië willen wenden metterwoon daarheen te gaan repatriëren. In dat kader wordt regelmatig overleg gepleegd. Daarbij komen evenwel ook andere vraagstukken aan de orde. Deze gemengde contacten geven weer aanleiding tot ambtelijk overleg dat tussendoor informatief plaatsvindt, zodat de informatie die over en weer zowel bij het inspraakorgaan van CRM als bij de Commissie van Overleg naar voren komt, ook ingebracht wordt in de algemene contractvergaderingen die over het Zuid-Molukse vraagstuk worden gehouden.

Hierna ging een lid van de P.P.R.-fractie in op hetgeen door de Minister-President over het volkenrechtelijke aspect naar voren was gebracht.

Dit lid stelde dat naar zijn mening het volkenrechtelijke aspect toch een rol in deze zaak zal gaan spelen. Het zou op dit moment al een grote rol gespeeld hebben wanneer de Democratische Republiek Oost-Timor niet door Indonesië overweldigd zou zijn. Er waren al contacten met het Fretelin. Het volkenrechtelijke aspect is geen volledig abstracte zaak. De stelling van regeringswege, aldus dit lid, dat er een rechtsplicht zou bestaan om de bestaande realiteit van de statengemeenschap te erkennen, kwam hem als veel te vergaand voor, zowel uit rechtsoogpunt alsook uit politiek en historisch oogpunt. Spreker vreesde dat dit aspect ook bij een eventuele openbare behandeling van de zaak aan de orde zou komen. In ieder geval, zo stelde hij, zou van de zijde van zijn fractie het recht der volkeren op een eigen politieke omringing naar voren worden gebracht.

De Minister-President antwoordde dat hij met dit lid over deze zaak van mening verschilde. Hij bestreed dat zijn beschouwingwijze etatistisch was. De statengemeenschap, aldus de Minister-President, is geen stationair gegeven. Het ging naar zijn mening om de vraag wat de houding van de Nederlandse Regering is. Deze wordt, zo stelde hij, enerzijds gemarkeerd door de algemene beginselen van bescherming van minderheden en het opkomen tegen schending van mensenrechten, en anderzijds door een rechtsplicht tot respectering van de statengemeenschap en door een verbod om afscheidingsbewegingen of opsplitsingsbewegingen die zich voltrekken binnen het gebied van een andere staat, te steunen.

Ingaande op de pensioenen van de Molukkers voor zover zij KNIL-militairen waren geweest, antwoordde de Minister van Binnenlandse Zaken, dat de pensioenverplichtingen door Nederland met grote nauwgezetheid van Indonesië zijn overgenomen. Hij achtte het niet onmogelijk dat in het begin van het ontstaan van de Indonesische staat wel eens gezegd zou kunnen zijn dat men zich diende te wenden tot de Republiek Indonesië. De bewindsman zegde toe dat hetgeen over deze zaak in het mondeling overleg naar voren was gebracht te zullen overbrengen aan zijn ambtgenoot van Defensie.

Met betrekking tot de vraag of er aanwijzingen aan de burgemeesters zijn gegeven merkte de bewindsman op dat hij persoonlijk vond dat, toen de

Zuid-Molukkers naar Nederland kwamen men zich te weinig rekenschap had gegeven wat het betekende dat een groep van 15 000 Aziaten in de Nederlandse bevolking werd opgenomen. Hij was van oordeel dat dit toen te zeer gezien was als een administratieve aangelegenheid en daarbij te weinig aandacht was geschonken aan de menselijke kanten van deze zaak.

Een lid van de P.v.d.A.-fractie vroeg aan de Minister van Justitie ten slotte of hij de indruk had dat de Commissie van Overleg wellicht binnen afzienbare tijd met een interim-rapport zou kunnen komen. Zo ja, dan zou in de bijzondere Commissie overwogen kunnen worden of het openbare debat in de Kamer niet beter zou kunnen worden gehouden nadat dit rapport verschenen zou zijn.

De Minister van Justitie antwoordde dat hij het zeer wel mogelijk achtte dat er binnen afzienbare tijd een interim-rapport van de Commissie van Overleg zou komen. Hij zou zich ter zake met de voorzitter van deze commissie verstaan en vervolgens aan de vaste Commissie uit de Kamer laten weten hetgeen hij over de vooruitzichten van het verschijnen van een interim-rapport had vernomen.

De voorzitter der commissie,
Franssen

De griffier der commissie,
Kerkhofs

ACD

1307099
datum 29 DEC. 1976

CO

b. _____ d. _____

C (CFO) nr.:

76/3442

d.d. 28 DEC. 1976

Aan :

CFB

Betreft :

Molukse/Nederlandse commissie van Overleg.

Bijl.:

Van

werd op 20.7.1976

het navolgende vernomen:

lid van de Commissie van Overleg heeft uitgelaten, dat, gezien uit Moluks standpunt, de commissie vooral wordt gezien als instrument om via de Ned. regering, de RI-regering in kennis te stellen van Molukse eisen. Onder meer wordt gedacht aan faciliteiten voor Molukkers, die een bezoek willen brengen aan de Molukken.

Tot op heden werd nog niet besloten welke onderwerpen het eerst, in de commissie ter tafel wordt gebracht door de Molukse leden.

ACD

1.308.219

datum 07 JAN 1977

CO

b. _____

d. _____

C (CFO) nr.: 77138

d.d. 6-1-77

Aan : CFD

Betreft : Bovensmilde/commissie

Bijl.:

Op 13-12-1976 werd

het volgen-

de vernomen:

Door de jongeren uit Bovensmilde is vrij negatief commentaar geleverd op de uitlatingen van prof. KÖBBEN over de Zuidmoluks/Nederlandse gesprekscommissie. Op grond van deze opmerkingen ziet men in Smilde de commissie meer als een verlengstuk van het inspraakorgaan. Over politiek wordt immers niet gesproken. Enig resultaat verwacht men dan ook niet van de commissie.

Ook de kerngroep P.M. is niet tevreden over het werk van de gemengde commissie.

is hierover om opheldering gevraagd.

-zowel lid van de kerngroep als de commissie heeft zich verweerd met het argument dat de commissie nog te kort bijeen is geweest om over het politieke vraagstuk te kunnen gaan beginnen.

ACD

1313141

datum

14 FEB. 1977

CO

b. _____

d. _____

C (CFO) nr.: 77/259

d.d. 11.2.77.

Aan : CFB

Betreft : Molukkers Almelo / Ned. Am. Gesprekscommissie

Bijl.:

Van
navolgende vernomen:

werd op 12.1.1977 het

vindt dat de Moluks/Nederlandse
commissie van overleg niets heeft opgeleverd en er ook
niets concreets te verwachten valt.
Het is daarom noodzakelijk, volgens 's mening, dat er
een actie moet worden uitgevoerd waarmee de Nederlandse
leden van de commissie onder druk gezet kunnen worden.

(11)

De Commissie van Overleg Zuid-Molukkers - Nederlanders:

In tegenstelling tot het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers heeft de Commissie van Overleg Zuidmolukkers - Nederlanders een zeer korte voorgeschiedenis. De directe oorzaak van de instelling van deze Commissie is de akties die door Molukse jongeren in december 1975 zijn uitgevoerd.

Na deze akties werd er door de regering Den Uyl verklaard dat:

" een uit tien man bestaande commissie van gemengd Nederlands - Zuidmolukse samenstelling zich zal bezighouden met de problemen, die voortvloeien uit het feit , dat in de Zuidmolukse gemeenschap in Nederland politieke idealen worden nagestreefd, die de Nederlandse regering niet kan steunen, doch waarvan zij het bestaan en de ernst onderkent."

Na het gesprek tussen de RMS-regering in ballingschap en de Nederlandse regering op 17 januari 1976 waaruit het bovenstaande naar voren kwam, waren de reacties binnen de Molukse gemeenschap van uiteenlopende aard. Terwijl ir. Manusama zich nogal positief uitliet over de resultaten van de bespreking , spraken sommige Molukse jongeren van een nieuw "zoethoudertje". Manusama is teleurgesteld over de snelle en voorbarige berichten van Molukse jongeren , die het resultaat van dit topperleg niet meer dan een "zoethoudertje" beschouwen.

" Vanuit de erkenning rekening te willen houden met onze belangen om terug te willen naar een onafhankelijk Republiek der Zuidmolukken(RMS) moet in de nabije toekomst blijken hoe het Haagse beleid zich zal wijzigen" aldus Manusama.

De massamedia meent dat het opmerkelijk is dat de verklaring van de regering en de Molukse politieke leiders spreekt van de heer Manusama en niet van de president van de RMS, zoals hij door zijn volgelingen wordt aangeduid. De vijf ministers uit zijn kabinet , die bij de besprekingen aanwezig waren , worden aangeduid als "een vijftal andere vertegenwoordigers van de in Nederland woonachtige Molukkers. Volgens de pers duidt deze formulering erop, dat de Nederlandse regering uiterst behoedzaam manoeuvreert. Ook in politieke kringen in Den Haag wijst men erop , dat de speelruimte

voor de regering beperkt is. Elke stap van Nederland, die de suggestie wekt dat aan het RMS-ideaal wordt tegemoet gekomen, betekent dat men in Indonesisch vaarwater komt. Volgens deze zegslieden zullen reacties van de Nederlandse regering, die verstrekkende gevolgen hebben voor de RMS-zaak, door Indonesië worden uitgelegd als bemoeienis met de interne aangelegenheden.

Op 25 mei 1976 werd dan toch de Commissie van Overleg Zuidmolukkers-Nederlanders ingesteld, nadat de benoeming van de Nederlandse leden moeizaam was verlopen. In de Commissie van Overleg zitten Prof.dr.A.J.F. Köbben (voorzitter); dhr.A.R.Lilipaly, prof.dr.R.Giel, dhr.L.Ch.Mantouw, drs.H.Mariën, prof.dr.H.N.Ridderbos, ir.N.P.Ririassa, dhr.R.Risamenapatty, mr.J.Rookmaker, dhr.J.Tatipikalawan. De sekretaris van de commissie is mevr.mr.J.C.Somer-Dijkstra.

Prof. A.J.F. Köbben (geb.1925) was tot 1 september 1976 verbonden aan de universiteit van Amsterdam als hoogleraar in de Culturele en Sociale Antropologie. Vanaf 1 september 1976 is hij echter verbonden aan de universiteit te Leiden met de bedoeling een onderzoeksinstituut op te zetten, dat officieel zou moeten heten "Centrum voor Onderzoek naar maatschappelijke tegenstellingen"

In een gesprek dat hij had met het blad van Molukse jongeren "Madjalah Pattimura" zegt hij het volgende over de "Commissie van Overleg" :

" De bedoeling van deze Commissie is om de min of meer politieke problemen m.b.t. de Molukse zaak te bestuderen en te begeleiden." Het accent van deze studie zal allereerst vallen op het doen verbeteren van de contacten tussen de Nederlandse overheid en de Molukse gemeenschap. Bijvoorbeeld naar aanleiding van de 14 kapers, in welke gevangenis of gevangenissen moeten zij geplaatst worden? Daarnaast streven wij naar de totstandkoming van een instelling, die geraadpleegd kan worden door zowel Molukkers als overheid bij binnenlandse politieke kwesties.

Een ander aspekt is dat wij proberen te komen tot rekonstruktie van de historische feiten, met name betreffende het contact tussen de Molukkers en de Nederlandse overheid. Daarvan hebben de verschillende partijen zeer uiteenlopende interpretaties, we hopen wat misverstanden

daarover te kunnen opruimen. Tenslotte willen wij proberen na te gaan , wat de feitelijke situatie op de Molukken is."

Hieronder volgt nog de officiële tekst uit de Nederlandsche Staatscourant d.d. 17 mei 1976. Instelling Commissie van Overleg Zuid-Molukkers - Nederlanders. Nr. 671c576. Kabinet vice-minister -president.

De minister-president , minister van Algemene Zaken, de vice-minister president. Minister van Justitie en de minister van Buitenlandse Zaken, van Binnenlandse Zaken en van Cultuur,Recreatie en Maatschappelijk Werk.

Overwegende dat er onder de Nederlanders en onder de in Nederland wonende Zuid-Molukkers te weinig inzicht bestaat in elkaars opvattingen en gevoelens over het verblijf van laatstgenoemden hier te lande;

Overwegende dat nader beraad daarover gewenst is; dat zodanig beraad het best kan plaatsvinden in een Commissie van Overleg , samen te stellen uit Nederlanders en hier te lande wonende Zuid-Molukkers en dat het aanbeveling verdient de bevindingen van dit beraad openbaar te maken;
Gelet op hetgeen 17 januari 1976 terzake is overeengekomen tussen een aantal ministers en vertegenwoordigers van in Nederland verblijvende Zuid-Molukkers,

Artikel 2) De Commissie heeft tot taak:

- a) zich te beraden over de problemen in de Nederlandse samenleving ontstaan uit het feit dat onder de Zuid-Molukkers in Nederland verwachtingen leven en politieke idealen worden nagestreefd, die de Nederlandse regering niet kan delen , doch waarvan zij het bestaan en de ernst onderkent , en over de wijze waarop aan die problemen het hoofd kan worden geboden;
- b) na te gaan hoe, gelet op de historie, op de huidige situatie van de Zuid-Molukkers in Nederland en op hun toekomst , de verhoudingen tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers verbeterd kunnen worden en hieromtrent aanbevelingen te doen.

Vervolgens volgt hier een tussentijdsverslag van de werkzaamheden van de Commissie van Overleg d.d. 24 november 1976.

Commissie van Overleg Zuid-Molukkers - Nederlanders.
Secretariaat; Schouwweg 27 Wassenaar, tel.01751-15186

Aan de heer Vice-Ministerpresident,
Plein 2b
Den Haag

Meneer de Minister,

Wij hebben de eer U hierbij aan te bieden (1) een tussentijds verslag van de werkzaamheden onzer Commissie, en (2) een eerste voorstel voor een verbetering van de betrekkingen tussen de Zuid-Molukse en de Nederlandse gemeenschap.

Verslag

Onze Commissie heeft vergaderd op 17 juni, 11 en 23 augustus, en 4 en 23 november 1976. Haar werkzaamheden hebben omvat:

- vaststelling van de vergaderprocedures;
- het bijeenbrengen en bestuderen van de omvangrijke documentatie omtrent de proclamatie van de Vrije Republiek der Zuid-Molukken en omtrent de komst der Zuid-Molukkers naar Nederland en de positie der Zuid-Molukse gemeenschap in Nederland;
- eerste bespreking van een discussienota over de diverse aspecten van de strijd om de Zuid-Molukse onafhankelijkheid ,opgesteld door de Zuid-Molukse leden der Commissie (zie bijlage :ons doc.nr.2) ;
- uitvoerig overleg over de plaatsing der 14 gedetineerde Zuid-Molukse jongeren (veroordeeld na de gijzelingsaffaires in Wijster en Amsterdam) Over deze aangelegenheid doen wij U in Uw hoedanigheid van Minister van Justitie , met gelijke post een schrijven toekomen;
- overleg over de vraag hoe tot institutionering te komen van het contact tussen de Zuid-Molukse gemeenschap of onderdelen daarvan, met de Nederlandse overheid en met de Nederlandse gemeenschap of onderdelen daarvan.

De besprekingen worden gekenmerkt door een ontspannen en openhartige sfeer. Door omstandigheden heeft de Commissie tot nu toe minder frekvent vergaderd dan zij zich had gedacht. Wij stellen ons voor in de toekomst gemiddeld éénmaal per drie weken bijeen te komen.

De Commissie hoopt niet later dan medio 1977 een tweede interimrapport uit te brengen, met name over het beleid in de loop der jaren van de Nederlandse overheid ten aanzien van de Zuid-Molukkers; voorts eind 1977 een derde interim-rapport, met name over de situatie in het gebied der Zuid-Molukken.

Als bijlagen bij dit verslag sluiten wij bij de notulen van de vergaderingen voorzover goedgekeurd (onze doc.nr.NV 1t/m NV 3).

Voorstel

De Commissie meent dat het overleg over politieke aangelegenheden tussen de Nederlandse overheid en (onderdelen van) de Zuid-Molukse gemeenschap, c.q. tussen deze laatste en (onderdelen van) de Nederlandse bevolking tot nog toe gebrekkig is verlopen.

- Zowel in het geval van de 14 gedetineerde Zuid-Molukkers als in de kwestie Vaassen (het slopen van de barakken in het Molukse woonoord op 12 oktober 1976) blijkt er onvoldoende vooroverleg geweest te zijn met de Zuid-Molukse voormannen. In het eerste geval heeft ir.Manusama contact opgenomen met Uw Ministerie, waarop dit met verheugende spoed heeft gereageerd; het was echter ook in dit geval beter geweest als er een vaste procedure voor zulke contacten had bestaan.

In het kader van de haar opgedragen taak stelt onze Commissie U bij deze voor tot een georganiseerde vorm van overleg te komen aangaande alle problemen met een binnenlands-politiek aspect, waarbij de Zuid-Molukse bevolking of delen daarvan betrokken zijn (voor overleg inzake alle andere aangelegenheden lijkt het Inspraakorgaan van het ministerie van CRM de aangewezen gesprekspartner; overigens zal in de praktijk een effectieve werkverdeling moeten worden gevonden). Voorshands zou onze Commissie bereid zijn als zodanig overlegorgaan te functioneren, zij het dat dit wellicht tot vermeerdering van haar ledental en /of versterking van haar secretariaat zal moeten leiden. De taakomschrijving van de Commissie is dusdanig ruim dat dergelijke werkzaamheden er zeer wel onder

te begrijpen zijn.

Indien U hiermee kunt instemmen zouden de betrokken Overheidsinstellingen aanwijzingen kunnen ontvangen om de Commissie te consulteren in alle kwesties met een binnenlands - politiek aspect waarbij (delen van) de Zuid-Molukse gemeenschap betrokken zijn. Bovendien zou de Commissie open moeten staan voor al die groepen uit de Zuid-Molukse bevolking en uit de Nederlandse bevolking , die zaken met een binnenlands-politiek karakter bij haar aanhangig willen maken.

Gaarne zijn wij bereid dit voorstel nader schriftelijk of mondeling toe te lichten dan wel de nadere uitwerking ervan met U te bespreken.

Met de meeste hoogachting,
namens de Commissie van Overleg
Zuid-Molukkers - Nederlanders

A.J.F. Köbben

L.Ch.Mantouw

Vaassen, oktober 1976.

Zitting 1977-1978

Aanhangsel van de Handelingen

Vragen gesteld door leden van de Kamer, met de daarop door de Regering
gegeven antwoorden

1097

Vragen van het lid **Beckers-de Bruijn** (P.P.R.) over vrijgeven van staatsstukken ten behoeve van de commissie-Köbben. (Ingezonden 6 februari 1978)

1
Is het waar, dat de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders (de commissie-Köbben), die in opdracht van de Regering een onderzoek verricht naar de gebeurtenissen die voorafgingen aan de komst van de Molukkers naar Nederland, van de betreffende departementen nog steeds geen toestemming heeft gekregen om de stukken van 1950 en 1951 te raadplegen¹?

2
Is het waar, dat de Australische geschiedkundige Richard Chauvel van de Universiteit van Sydney, die al jarenlang werkt aan een studie over de kolonialisatie-geschiedenis van de Molukken, evenals andere onderzoekers slechts kennis mocht nemen van het materiaal tot 27 december 1949, de datum van de soevereiniteitsoverdracht¹?

3
Indien u de vragen 1 en/of 2 bevestigend beantwoordt, wat is dan de reden van deze terughoudendheid?

4
Bent u bereid het materiaal over deze belangrijke periode alsnog voor onderzoek toegankelijk te maken?

¹ Artikel van Ben van Kaam in 'Vrij Nederland' van 4 februari 1978.

Antwoord

Antwoord van Minister **Wiegel** (Binnenlandse Zaken). (Ontvangen 19 mei 1978)

1 t/m 4

Bij brief van 26 april 1977 heeft de toenmalige Vice-Minister-President de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-Nederlanders medegedeeld dat – binnen de beperkingen die de Archiefwet stelt – zo ruim mogelijke medewerking zou worden verleend aan het onderzoek van de commissie. Tijdens het gesprek dat op 16 maart jl. met de commissie van overleg is gevoerd over de regeringsnota heeft de Regering tegenover de commissie haar bereidwilligheid herhaald.

Bovenvermelde bereidheid geldt tot dusverre niet voor andere onderzoekers. De Regering is echter, zoals zij heden ook in antwoord op vragen van de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer voor de problematiek van de Molukse minderheid heeft geantwoord, gaarne bereid om, onder de op grond van de Archiefwet geldende voorwaarden, bescheiden uit overheidsarchieven uit 1950, 1951 betreffende de Nederlands-Indonesische betrekkingen ter inzage te geven aan wetenschappelijke onderzoekers.

273(713)1

Resolutions

ACD/O

De politieke stemming in het gebied der Zuid-Molukken anno 1978

Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-
juni 1978

De politieke stemming in het gebied der Zuid-Molukken anno 1978

**Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-Nederlanders
juni 1978**

Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-Nederlanders

's-Gravenhage, 28 juni 1978

tel. 070-243375

Aan de heer Vice-Minister-President,
Postbus 20011,
Den Haag

Mijnheer de Minister,

1. Wij moeten U berichten dat per 24 juni jl. vier leden van onze Commissie zich uit de Commissie hebben teruggetrokken, t.w. de Heren Lilipaly, Ririssa, Risamenapatty en Tatipikalawan. Zij zijn tot deze stap gekomen omdat naar hun mening de Nederlandse regering zich te weinig gelegen laat liggen aan de adviezen van de Commissie. (Wij komen hierop nader terug in onze brief als antwoord op Uw schrijven SGM78/U122 van 19 mei jl.)¹⁾

2. Voorts hebben wij de eer U een nota aan te bieden, getiteld: DE POLITIEKE STEMMING IN HET GEBIED DER ZUID-MOLUKKEN ANNO 1978.

De nota is in deze versie op 17 mei jl. unaniem door de Commissieleden aanvaard.

Wij mogen U verzoeken deze nota in de publiciteit te brengen.

3. Met het uitbrengen van deze nota acht de Commissie haar werk gedeels voltooid. Zij had aanvankelijk het plan nog enige aanvullende rapporten uit te brengen, maar wil dit thans, gezien het uittreden van enkele leden, achterwege laten. Zij wil U derhalve verzoeken de Commissie te ontbinden en haar leden te dechargeren.

Met de meeste hoogachting,
A. J. F. Köbben
L. Ch. Mantouw

voor hen:
S. Somer-Dijkstra

¹⁾ zie bijlage 2

Inhoudsopgave

	biz.
1. Waaron dit rapport?	7
2. Werkwijze	7
3. De Provincie Maluku (Molukken); enkele statistische gegevens	9
4. De RMS-gedachte in de Zuid-Molukken	9
4.1. Gewapend verzet	9
4.2. Politieke vervolging	10
4.3. Organisatie	11
4.4. Kontakten met RMS-ers in Nederland	11
4.5. Aanhang en sympathie	11
4.6. Vier profielen	12
4.7. Onverschilligheid; 'iets van het verleden'; onbekendheid	14
4.8. Houding van antipathie	14
4.9. Wie zijn wèl, wie niet RMS-aanhangers?	15
4.9.1. Ouderen of jongeren	15
4.9.2. Elite of niet-elite	16
4.9.3. Christenen of niet-Christenen	16
4.9.4. De Molukkers op Ambon en omliggende eilanden, of de Molukkers elders	16
5. De politiek-sociale toestand in de Zuid-Molukken; oorzaken van ontevredenheid	17
5.1. Achterstelling van de Molukkers	17
5.2. Armoede, werkloosheid, onderontwikkeldheid	18
5.3. Het autoritaire (militaire) karakter van het Indonesische regime; de rechtsonzekerheid	19
5.4. De corruptie	19
6. RMS en PKI (Partai Komunis Indonesia)	19
7. Mogelijke oorzaken	20
8. Slot	21
Bijlagen	
Bijlage 1: Enkele opmerkingen naar aanleiding van de nota	22
Bijlage 2: Brief van de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-Nederlanders aan de heer Vice-Minister-President d.d. 29 juni 1978	23

DE POLITIEKE STEMMING IN HET GEBIED DER ZUID-MOLUKKEN ANNO 1978

1. Waarom dit rapport?

Dit rapport handelt over de politieke stemming in het gebied der Zuid-Molukken (Maluku Selatan). Met name over de vraag of en in hoeverre daar aanhang en sympathie bestaat voor de RMS-gedachte. De Commissie van Overleg heeft tot taak na te gaan hoe de verhoudingen tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers *hier te lande* verbeterd kunnen worden, zodat het voor de hand ligt te denken dat de gestelde vraag niet tot haar competentie behoort. In de beschikking evenwel, waarbij de Commissie werd ingesteld, rept de regering over «de problemen in de Nederlandse samenleving ontstaan doordat onder de Zuid-Molukkers in Nederland politieke idealen worden nagestreefd, waarvan zij (de regering) het bestaan en de ernst erkent, *doch die zij niet kan delen*». Veel Zuid-Molukkers zijn geneigd te zeggen: «Waarom eigenlijk niet? Waarom was de regering indertijd wél bereid de strijd voor de vrijmaking van Angola te steunen, moreel en zelfs met geld, en niet de strijd voor de Vrije Republiek der Zuid-Molukken?». Juist omdat de Commissie er primair is om zich met de politieke kant van de Zuidmolukse problematiek bezig te houden, is de vraag derhalve niet te ontwijken: leeft daar in de Zuid-Molukken een volk dat streeft naar een onafhankelijke republiek? Deze laatste vraag is trouwens ook om andere redenen van gewicht.

Bij de beoordeling van het Zuidmolukse streven naar onafhankelijkheid mag men niet alleen uitgaan van wat de Zuid-Molukkers in Nederland willen. Belangrijker is hoe de mensen in de Zuid-Molukken zelf daarover denken.

2. Werkwijze

Intussen heeft de Commissie zich hiermee een lastige, eigenlijk zelfs onmogelijke taak op de hals gehaald. Iemand als Martin Ruyter (in de Volkskrant van 25 juni 1977) zou hier helemaal geen probleem zien. Zoals hij in opperste naïviteit schrijft:

«Het gaat erom «de Molukkers met de werkelijkheid in contact te brengen». Dat zou het beste via de televisie kunnen gebeuren: er zou «een serie moeten komen over de huidige toestand op Ambon. Niets lijkt een dergelijke onderneming in de weg te staan. Iedereen kan vrij naar de Molukken reizen en onbelemmerd zijn indrukken opdoen. Er gaat twee maal per week een vliegtuig vanuit Djakarta.»

Alsof «de werkelijkheid» iets is dat zomaar voor het oprapen zou liggen. Dat is ze nooit en te nimmer, en zeker in dit geval niet. Wat juist opvalt is de diversiteit van meningen, die over «de werkelijkheid» in de Molukken naar voren gebracht worden.

Om twee volstrekt tegengestelde opinies te citeren:

«..... Ik heb zeer veel gesprekken gevoerd, met Ambonnezen van allerlei slag. En ik zou toch op zijn minst af en toe iets van sympathie voor de RMS hebben moeten merken. Iets in de trant van: aardig idee ja, zo'n onafhankelijke republiek. Maar niets van dat alles De Zuid-Molukkers in Nederland beweren dat er regelmatig arrestaties worden verricht onder RMS-sympathisanten. Ik kan natuurlijk steeds de verkeerde kant op hebben gekeken, maar ik weet van niks.»

(Gerard Paques in Brabants Nieuwsblad, 19 december 1975).

Daarentegen zegt iemand die kortgeleden uit de Molukken gevlucht is en hier een verblijfsvergunning gekregen heeft:

«Meneer, wie er voor de RMS is? Iederéén is eigenlijk voor de RMS; oud en jong, mannen en vrouwen, op alle eilanden.»

Er is naar onze mening geen reden aan de goede trouw van deze en andere informanten te twijfelen. Maar wat mensen zien en horen wordt nu eenmaal in sterke mate bepaald door wat zij hopen. Bovendien vindt er vaak onbewust een selectie plaats in de keuze van informanten: wie hoopt dat de RMS-gedachte dood is zal vooral praten met officiële personen en autoriteiten, van de gouverneur der provincie tot en met de eenvoudige raja's (hoofden) der dorpen. Wie daarentegen hoopt op RMS-aanhang zal op zoek gaan naar personen die zijn hoop bevestigen. Een ander algemeen bekend ervaringsfeit is dat informanten geneigd zijn, uit pure welwillendheid en beleefdheid, hun ondervragers naar de mond te praten; ook dit bevordert de éénzijdigheid van de berichtgeving.

Een laatste beletsel om de werkelijkheid te leren kennen is de politieke situatie. De Indonesische overheid beschouwt propaganda voor de RMS en alles wat daarop lijkt, als illegale activiteiten en pleegt daarmee korte metten te maken. Voorstanders van de RMS zullen zich dus niet openlijk melden. Guus Jsselmuiden (in het Algemeen Dagblad van 6 augustus 1977) zegt zelfs:

«De bekende RMS-ers, zo ze niet gevangen zitten, wensen er helemaal niet over te praten Voor gesprekken met hen zijn keiharde garanties tot geheimhouding van hun identiteit nodig, en aanbevelingen van vertrouwde vrienden of familie in Nederland.»

Als A. Wairisal, in 1950 premier van de RMS, nu bij voorbeeld aan Ben van Kaam meedeelt dat hij indertijd slechts onder protest en na bedreiging met de dood heeft meegedaan aan de proclamatie van de RMS¹, kan dat best waar zijn. Maar men moet wel rekening houden met het feit dat hij dit op Ambon openlijk, ja zelfs voor de televisiecamera zei, zodat een anders gerichte verklaring ook moeilijk te verwachten zou zijn. Zoals immers ook van Kaam zelf (in Hervormd Nederland van 14 februari 1976) verklaart: «over heel Indonesië waart de vrees zich op politiek gevaarlijke wijze te uiten.»

Hoe deze beletselen te boven te komen? Wij konden geen eigen onderzoek in de Molukken verrichten. Wij hebben zoveel mogelijk informatie verzameld van zo uiteenlopend mogelijke aard. Dit hebben we zo eerlijk mogelijk geschift in wat houdbaar leek en wat niet, waarbij wij vooral gelet hebben op punten als: kennis van zaken van de schrijver of de geïnterviewde; de interne (in)consistentie van zijn beweringen; de mate van objectiviteit in aangelegenheden die voor ons te controleren waren. Van bijzonder belang achten wij opmerkingen van Indonesisch-gezinde personen, die wijzen op sympathie voor de RMS en vice versa.

Bij dit laatste is overigens een waarschuwing op zijn plaats: het gebeurt dat van iemand in de Molukken verteld wordt dat hij RMS-sympathisant is of was, ook al is dat volstrekt niet waar, alleen om hem zwart te maken bij de autoriteiten (zie voor een voorbeeld Ernst Utrecht: Ambon; kolonisatie, dekolonisatie en neo-kolonisatie. Amsterdam, van Gennep 1972, p. 62).

Wij hebben geschreven bronnen geraadpleegd (boeken, rapporten, brieven, een uitvoerig dagboek, reportages van journalisten), en voorts gebruik gemaakt van een serie uitvoerige interviews, die een vertrouwelijk karakter droegen, 38 in totaal. Bij een aantal daarvan waren de leden van de Commissie zelf aanwezig, andere zijn afgenomen door de antropoloog-socioloog Drs. J. Tieken; voorts enkele door een individueel lid van de Commissie. Geïnterviewd werden: RMS-gezinde Zuid-Molukkers, die gedurende langere of kortere tijd in de Zuid-Molukken geweest zijn; RMS-voormannen in Nederland met goede contacten in de Zuid-Molukken; Indonesische Molukkers (in Nederland woonachtig, dan wel op Ambon, dan wel in Jakarta); Indone-

¹ Ben van Kaam, Ambon door de eeuwen, 1977, p. 128.

siërs (niet-Molukkers); Nederlanders die in de Molukken gewerkt hebben; Nederlandse journalisten; Nederlanders en buitenlanders die in de Molukken onderzoek verricht hebben, en Molukse jongeren die kortgeleden uit Indonesië gevlucht zijn.

Wij zullen zoveel mogelijk letterlijk citeren; waar onze bron een publicatie is noemen wij naam en vindplaats, bij interviews echter laten wij de naam konsekvent achterwege ingevolge een belofte aan onze informanten. Om hun anonimiteit te beschermen hebben wij een enkele maal een onbelangrijk detail gewijzigd.

3. De Provincie Maluku (Molukken); enkele statistische gegevens

Het gebied der Zuid-Molukken vormt geen bestuurlijke éénheid in het huidige Indonesië. Het maakt deel uit van de Provincie Maluku (één der 26 Indonesische provincies) omvattend 998 eilanden en eilandjes, met een totaal aantal inwoners van omstreeks 1 250 000 (zie kaart). Hoofdstad is Kota Ambon (stad Ambon), op het gelijknamige eiland, met omstreeks 110 000 inwoners. Het kerngebied van de RMS indertijd omvatte Ambon en de Uliassers (de eilanden Haruku, Saparua en Nusa Laut), plus Seran (Ceram), met nu te zamen een bevolking van ongeveer 350 000 zielen; daarvan is ongeveer de helft Christen, de helft Islamitisch. De Daerah (het Gewest) Zuid-Molukken, die in 1950 werd geproclameerd tot de Republiek Maluku Selatan, omvatte verder o.a. ook Buru en de Banda-, Kei-, Aru-, en Tanimbar-eilanden.

Uit de Molukken zijn al sinds generaties vele mensen weggetrokken naar andere delen van de Indonesische Archipel, met name Java. De schattingen over hun aantal daar lopen sterk uiteen; in ieder geval bedraagt het vele tienduizenden zielen.

4. De RMS-gedachte in de Zuid-Molukken

Achtereenvolgens komen de volgende vragen aan de orde: is er nog sprake van gewapend verzet van RMS-ers; worden er mensen politiek vervolgd wegens RMS-sympathieën; bestaat er (iets van) een RMS-organisatie; zo ja, heeft die geregelde of ongeregelde contacten met RMS-ers in Nederland; in hoeverre is er aanhang dan wel sympathie voor de RMS-gedachte; in hoeverre staat men overschillig tegenover die gedachte of is die zelfs onbekend; tenslotte, in hoeverre staat men er vijandig tegenover (anders dan in officiële uitingen van overheidswege) (zie de paragrafen 4.1 t/m 4.8).

Een laatste vraag, die hier aan de orde komt is: onder welke groepen van de bevolking in de Molukken treffen wij de RMS-aanhangers vooral aan, onder welke niet of veel minder (zie paragraaf 4.9).

4.1. Gewapend verzet. Toen op 4 november 1950, na hevige en bloedige strijd, het Indonesische leger het verzet van de RMS op Ambon gebroken had, was het met de strijd nog niet gedaan. De meeste leiders en een deel van de RMS-militairen trokken zich terug naar Ceram, waar zij een guerilla organiseerden (en waar, volgens ir. Manusama (Om recht en vrijheid, *Liberitas*, Utrecht, z.j. p. 35 vv.) het burgerlijk bestuur normaal functioneerde). In 1955 deden zij een inval op Saparua, in datzelfde jaar wisten zij te infiltreren in de stad Ambon (zie Utrecht, 1972, p. 116). Eind 1963 werd Mr. Soumokil in de bossen van Ceram gevangen genomen.

Is er sindsdien nog sprake van gewapend verzet? Ernst Utrecht (pro-Soekarno, anti-Suharto én anti-RMS-gezind) zegt hierover (zijn gegevens dateren uit 1969):

«De bevolking van vele kust-negorijen (op Ceram) vermeldt dat zo af en toe enkele strijders de dorpen binnenkomen en om voedsel vragen. Zolang zij zich niet vijandig gedragen wordt hun het gevraagde ook gegeven. Omdat deze voorvallen een vreedzaam verloop hebben wordt rapporteren aan de politie of het leger onnodig geacht» (p. 117).

Volgens Guus Jsselmuiden (in Algemeen Dagblad van 20 augustus 1977) heeft een Indonesische regeringsfunctionaris (die anoniem wenste te blijven) hem verteld dat er op Ceram nog enkele «vrije» RMS-strijders over zijn, die echter geen actief verzet meer zouden bieden.

Een Nederlander die op Ambon gewerkt heeft, meldt dat hij, met vrouw en kinderen een dagje uit, terecht kwam in een kleine, steile ravijn, toen er plotseling kanjers van stenen naar beneden kwamen. Zij zetten het op een lopen. Naderhand hoorden zij van mensen in een nabijgelegen dorp dat daar nog «orang gila» (dwaze mensen) zaten, die als RMS-aanhangers golden. Men had overigens geen last van hen.

Een RMS-voorman in Nederland zegt ook dat er thans geen actief verzet meer geboden wordt. «Wat wil ja na 28 jaar, natuurlijk is het niet meer wat het geweest is.» Hij heeft enkele jaren geleden van RMS-aanhangers op Ambon een soort organisatie-schema gekregen, waarop een «Seksi operasi» staat aangegeven. Verder heeft één onzer informanten ons gegevens verstrekt die erop wijzen dat er minstens op één eiland der Midden-Molukken nog een verzetsgroep bestaat.

4.2. Politieke vervolging. De meeste leiders van de RMS in 1950 zijn, voorzover niet uitgeweken naar Nederland, reeds in 1955 berecht en veroordeeld; zij bevinden zich thans, voorzover wij weten, meestentijds op vrije voeten. Als bekend is alleen mr. Chr. Soumokil ter dood veroordeeld en terechtgesteld (in 1966). Sindsdien zijn nog herhaaldelijk mensen opgepakt wegens RMS-sympathieën of -activiteiten. Het gewone patroon is dat men ze een paar dagen, soms enkele weken, vasthoudt en dan weer laat gaan. Vaak ook met de verplichting dat zij zich een tijdje geregeld bij de politie moeten melden.

De schrijver van een uitvoerig, niet gepubliceerd Dagboek (zelf anti-RMS) deelt mee:

«Naar diens eer en geweten (t.w. van zijn informant, een Ambonese notabele) zitten op Ambon geen mensen op basis van een RMS-overtuiging langdurig gevangen of worden zij stelselmatig gemarteld in de juiste betekenis van het woord. Wel worden wellicht af en toe mensen, die een stiekeme correspondentie voeren met fervente RMS-ers in Nederland, waarvan de namen bekend zijn, en die op basis van die correspondentie ophitsende propaganda voeren, voor verhoor opgepakt, maar in deze incidentele gevallen is men na één, twee dagen weer vrij. Dat bij het verhoor wel eens klappen vallen, dat zal best; wáár gebeurt dat niet, zo zei hij.» (Opgemerkt kan worden dat van de hier beschreven tactiek een sterk preventieve werking kan uitgaan).

Iemand die tot 1975 geregeld in Zuid Ceram kwam, vermeldt een ernstiger geval:

Een lokale RMS-aanhanger werd met RMS-papieren gesnapt. Zijn typemachine werd gekonfiskeerd en hij draaide de gevangenis is. Door tussenkomst van onze zegsman kwam hij na 24 uur weer vrij. Toen hij (deze zegsman) echter ruim een jaar later weer terug kwam in hetzelfde gebied was de man reeds geruime tijd tevoren weer gearresteerd en niemand wist wat er van hem geworden was.

Toch schijnen er een aantal jaren weinig mensen vastgezet te hebben wegens RMS-activiteiten. Eind 1974 of begin 1975 is echter een groep personen gearresteerd, waarschijnlijk op grond van brieven uit Nederland, die één van hen op straat verloren had. Over het juiste aantal bestaat bij onze informanten geen eenstemmigheid; het hoogste getal dat genoemd wordt, is 80. De meesten daarvan zijn ook weer spoedig vrijgelaten. Nu schijnen er op Ambon nog 11 personen gevangen te zitten, 14 moeten zich geregeld bij de politie melden, één is naar Nederland uitgeweken. Minstens twaalf perso-

nen zijn berecht (uitspraak variërend van vrijspraak tot gevangenisstraf van 10 jaar en drie maanden); wat hun precies ten laste is gelegd, is ons niet bekend.

Volgens één onzer zegslieden, een Nederlander, die toendertijd op Ambon, werkte, waren de autoriteiten zelf die arrestaties ook onwelkom, want het officiële standpunt was dat de RMS in het geheel geen gevaar meer vormde, en dat er niemand wegens RMS-activiteiten meer vervolgd werd. Eén der gearresteerden was de vader van de conrector van de Pattimura Universiteit; deze laatste heeft zich in een ingezonden brief in de krant beklaagd over de behandeling van zijn vader. Hij zag er niet tegen op, toen de betrokkene weer vrij was, zich samen met hem in het openbaar te vertonen.

4.3. Organisatie. Is er nog iets van een organisatie van RMS-aanhangers op de Molukken? In 1968 heeft Ir. Manusama een machtiging verleend aan een Zuid-Molukker op Ambon om daar namens hem op te treden. Deze heeft een aantal getrouwen om zich heen verzameld die het eerdergenoemde organisatieschema hebben opgesteld. Daarin is voorzien in «secties» voor de verschillende (delen van) eilanden alsook voor verschillende onderwerpen van bestuurszorg. Of dit schema in de praktijk functioneert viel niet na te gaan. Het is nu juist deze groep die eind 1974 is opgepakt althans grotendeels (zie par. 4.2).

Een andere aanwijzing die wij op dit gebied hebben, is afkomstig van iemand, die een aantal jaren op Ceram gewerkt heeft en zegt dat 'RMS-ers af en toe een bijeenkomst hebben over hun beweging'.

4.4. Kontakten met RMS-ers in Nederland. Vooral sinds 1971 is er een levendig verkeer tussen Nederland en de Zuid-Molukken. Bestaan er kontakten tussen Zuidmolukse voormannen hier, en dáár? Wij hebben al gewezen op de machtiging, die Ir. Manusama in 1968 verleend heeft. RMS-aanhangers op Ambon hebben ook wel gevraagd om RMS-insignes, -vlaggetjes en -propagandamateriaal. Omgekeerd hebben drie RMS-voorgangers in december 1977 vanuit de gevangenis (!) op Ambon Ir. Manusama een verklaring gezonden, compleet met hun handtekening, waarin zij hun goedkeuring uitspreken over zijn nieuwe kabinet. Een jonge Molukker, met vakantie op Ambon, werd op een avond opgezocht

«door twee oude heren. Zij hadden gehoord dat ik van de RMS-gedachte af zou willen. Dat vonden zij pijnlijk. Zij vroegen wanneer de Molukken bevrijd zouden worden. Daarop kon ik ze geen antwoord geven. Ze gaven me een brief waarin stond: de Javanen zijn hier de baas, al het geld wordt besteed aan regeringsmensen, het land wordt leeggeroofd.»

Een echtpaar op vakantie op Ambon (zij Molukse, hij Nederlander) werd door een onbekende bij zich thuis genodigd:
«Wij hebben wel drie kwartier gepraat. Hij had een broer uit Nederland over. Op tafel lag een Algemeen Dagblad met een artikel over Noes Solissa en Theo Thenu De man was een strijdvaardig RMS-er. Wij hebben, behalve dat, ook een kort gesprek gehad met vijf andere mensen, die zaten te wachten tot het zover was.»

4.5. Aanhang en sympathie. Ook zonder dat mensen RMS-activiteiten ontplooiën, kunnen zij zich als aanhangers van de RMS beschouwen of de RMS gunstig gezind zijn.

In het begin van de jaren zestig (dus nog voordat mr. Soumokil gevangen genomen werd) was er, tenminste op Ambon, een deel van de bevolking dat vurig op de RMS hoopte. Een aanwijzing hiervoor is het gerucht dat zich verspreidde, toen er een scheepsdok uit Nederland in aantocht was. Dit zou nl., zo wilde de mythe het, wapenen bevatten, misschien ook mannen, met behulp waarvan men de strijd zou kunnen hervatten. Hoe staat het er nu mee? Guus IJsselmuiden (in Algemeen Dagblad van 6 augustus 1977):

«Er zijn op Ambon genoeg oudere heren te vinden die – met moeite en strikt onder vier ogen – willen toegeven dat ze nog RMS'ers zijn. Ze zijn niet langer bereid hun leven, hun persoonlijke vrijheid en inkomsten voor de bevrijdingsbeweging op het spel te zetten. Ze keuren het zelfs af dat hun geestverwanten in Nederland hun eigen positie voortdurend in gevaar brengen door de acties in Nederland. Maar ze zeggen in hun hart nog altijd voor de RMS te zijn.»

Ook iemand die lang op Ceram gewerkt heeft, zegt daar RMS-aanhangers aangetroffen te hebben. «Een oudere Molukker, een Christen, vertelde dat hij, wanneer de RMS de baas zou zijn, ongetwijfeld op zijn minst camat (onderdistrictshoofd) zou zijn.»

De schrijver van het reeds geciteerde «Dagboek» (zelf anti-RMS) had een gesprek met de raja (hoofd) van een Ceram's dorp:

«Op een bepaald punt in het gesprek ontpopte één van de ooms die bij het gesprek aanwezig was zich als pro-RMS. Hij was de eerste tijdens ons verblijf die als zodanig naar voren kwam. Hij zei het niet ronduit, maar hij kapte het betoog van bapa raja af door te stellen dat we nu maar moesten ophouden met praten omdat hij dit gesprek te gevaarlijk vond. Toen we richting pastorie liepen sprak hij ons aan en zei nog: «destijds in 1950 waren veel mensen te oud om mee te doen, maar laten we er maar over ophouden, want als we erover praten krijg ik nog hartzeer.» Hij verzocht me zijn naam niet te vermelden, want hij was bang voor arrestatie. Als ik deze uitlating vergelijk met wat ik tot nog toe gehoord heb, waarbij namen van pro-RMS'ers zonder enig voorbehoud genoemd werden, dan vind ik het optreden van deze man erg merkwaardig.» (In feite is het niet zo merkwaardig; gezien de politieke situatie is het begrijpelijk dat deze man omzichtig optrad).

Negen Molukse vrouwen, leden van «Orwama», een Indonesisch gezinde vrouwenorganisatie in Nederland, hebben in november 1976 een «oriëntatieris» gemaakt, o.a. naar de Molukken. Zij merken in hun verslag op dat de mensen in de Molukken zich erg gesloten betoonden als hun vragen werden gesteld, vooral als die op politiek gebied lagen. – Het is mogelijk dat deze geslotenheid iets te maken heeft met RMS-sympathieën, die men niet wilde of durfde uiten (maar het geconstateerde feit kan ook op andere manieren verklaard worden, zie par. 5.3.).

4.6. Vier profielen. In deze paragraaf geven wij een schets van vier personen die wegens RMS-activiteiten moeilijkheden ondervonden hebben. De bedoeling ervan is slechts een menselijk element aan ons betoog toe te voegen.

De eerste is Elisa Sahertian, oud KNIL-onderofficier, wiens wederwaardigheden wij kennen uit een zeer uitvoerige «open brief», door hemzelf in de gevangenis op Ambon opgesteld en verzonden aan de voorzitter van het Internationale Hof van Justitie in den Haag. In deze brief, eigenaardig genoeg geschreven op gezegeld papier van de staat Indonesië, vraagt hij om «rechtsbescherming». Hij begint met een historische schets van de gebeurtenissen in Indonesië na 1945, waaruit het volgende fragment:

«Aangewakkerd door de sympathie van Rusland en de Verenigde Staten en geholpen door illegale wapenaanvoer vanuit het buitenland, verstoorden de gewapende strijdkrachten van de Republiek Indonesia de orde en de rust,..... (zij gebruikten daarbij) valse propaganda, alsof met het creëren van de staten Oost Indonesia en Borneo het Koninkrijk der Nederlanden een verdeel- en heerssysteem wilde toepassen..... Hierdoor was de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden verplicht en gerechtigd een politionele actie tegen de Republiek Indonesia uit te voeren, wat helemaal niet betekende dat het Koninkrijk der Nederlanden Indonesië wilde koloniseren.

Doch met deze politionele actie werd de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden valselijk beschuldigd alsof zij de wereldvrede in gevaar bracht. De Veiligheidsraad der Verenigde Naties mengde zich wederrechtelijk in de interne aangelegenheden van het Koninkrijk der Nederlanden door de Republiek Indonesië op de agenda van de Veiligheidsraad te plaatsen en zodanig te behandelen alsof dit Japanse oorlogsproduct reeds eerder of van oudsher een soevereine staat of koninkrijk was geweest».

Na de mislukte Apra-actie² in 1950 werd de betrokkene in Bandoeng gearresteerd en naar het gestrafteneiland Nusakambangan verbannen, waar hij tot 1963 gevangen gehouden werd. Hij vestigde zich nadien op Ambon, waar

«het menselijk recht sinds het jaar 1945 tot op heden, en voor hoe lang nog, op grote schaal met voeten wordt getreden door machtswellustige regeringspersonen van de Republiek Indonesia».

In 1975 werd hij weer gepakt (zie par. 4.2) en veroordeeld tot 10 jaar en 3 maanden gevangenisstraf. Hij verzoekt nu de Voorzitter van het Internationale Hof zijn invrijheidstelling te bewerkstelligen, en tevens

«de Regering van de Republiek Indonesia te veroordelen de Molukse archipel te ontruimen en deze ter vrije beschikking te stellen van de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden ter creëring van een vrije en onafhankelijke staat der Molukken».

De tweede schets betreft de heer X. Ook deze was onderofficier van het KNIL. Is in 1949 overgegaan naar het leger van de R.I., waar hij 2e luitenant werd. Iets later kwam hij tot het RMS-ideaal. Ging naar Ambon, heeft daar in 1950 de strijd meegemaakt. Is meegegaan naar Ceram en daar tot 1954 gebleven. Daarna terug naar Ambon, waar hij bij illegale activiteiten betrokken bleef, o.a. het bevoorraden van verzetsgroepen op Ceram. Tot 1975 heeft hij dan weer op Ambon dan weer op Java gewoond. Heeft nooit een vaste baan gehad, leefde soms van giften van familie, soms van losse karweitjes. Had vaak last met de politie, werd bv. soms een week opgepakt onstreeks 25 april (de dag waarop de proclamatie van de RMS wordt herdacht). Ging in 1975 naar Jakarta; heeft in 1976 een uitreisvergunning gekregen (daaraan moest enig smeergeld te pas komen; het geld had hij uit Nederland gekregen). Is naar Nederland gegaan en heeft hier een verblijfsvergunning gekregen.

Ons derde voorbeeld is de heer Y, thans 31 jaar. In 1953, toen hij 6 jaar oud was, heeft hij gezien hoe zijn broer wegens RMS-activiteiten doodgeschoten werd en daarna in zee gegooid. Dat is hem altijd bijgebleven. In 1966 was hij bestuurslid van een Christelijke jongerenorganisatie. Daarbinnen heeft hij propaganda gemaakt voor de RMS. Is vlak vóór zijn eindexamen van de middelbare school opgepakt en drie dagen vastgehouden. Heeft toch examen gedaan en is daarna in Jakarta economie gaan studeren. Is terecht gekomen bij een groep «gefrustreerden»: mensen uit allerlei gewesten van Indonesië (dus geen RMS-groep), die gekant waren tegen de onrechtvaardigheden van het regime («domoren hebben soms drie auto's; de doctorandussen moeten leven van klusjes»). Is getrouwd met de dochter van een Molukker, die uit Nederland naar Indonesië was teruggegaan, maar wie het daar niet beviel. Is erin geslaagd, evenals zijn schoonvader, naar Nederland te komen. Hoopt hier politiek asiel te krijgen.

² APRA = Angkatan Perang Ratu Adil = Strijdmacht van de Rechtvaardige Vorstin. Deze strijdmacht, waarvan Westerling aanvoerder was en die bestond uit ex-KNIL-mensen, richtte zich tegen de republiek (de actie van voorjaar 1950 te Bandoeng).

Ook de heer Z. (ons vierde voorbeeld) is 31 jaar oud en geboren op Ambon. Zijn vader is in 1950 door T.N.I.-soldaten gedood. Is in 1965 naar Jakarta getrokken en heeft daar een baccalaureaat in de economie behaald. Is daarna, ook in Jakarta, negen jaar in overheidsdienst geweest. Is betrokken geweest bij ondergrondse politieke activiteiten tegen het regime vanuit de

RMS-gedachte. «De sfeer in Jakarta draagt bij tot protest; er heerst daar een algemene protesthouding». Hij vindt dat acties van Zuid-Molukkers niet tegen de Nederlandse regering gericht moeten zijn («dat geeft de RMS-beweging in het buitenland een slechte naam») maar tegen de Indonesische. Zulke acties, meent hij, zouden kunnen leiden tot represailles van de Indonesische overheid tegen Zuid-Molukkers, hetgeen het sein tot een opstand zou kunnen zijn, o.a. van Zuidmolukse militairen in het leger. Acht het bestaande regime in Indonesië door en door corrupt. Van de gelden van de Wereldbank komt nooit iets in de buitengewesten terecht. De «mop van het jaar» vindt hij de herverkiezing van Suharto: van te voren stond vast dat hij weer president zou worden.

4.7. Onverschilligheid; «iets van het verleden»; onbekendheid. Wat is nu de houding van degenen, die geen RMS-sympathisant zijn? Bij velen bestaat onverschilligheid: de RMS is voor hen eenvoudig geen issue meer. Verscheidene RMS-gezinde bezoekers uit Nederland noemen de bevolking «apathisch». Zoals één hunner zei: «de kritisch ingestelden trekken weg; degenen die overblijven collaboreren».

Velen, vooral jongeren, weten weinig van de RMS af. De in paragraaf 4.6 genoemde student, die in 1966 als 19-jarige propaganda heeft gemaakt voor de RMS, vertelt dat hij moest beginnen zijn makkers uit te leggen wat de aanhangers van de RMS voor doeleinden hadden.

Een Zuid-Molukker, woonachtig in Nederland, vertelt van zijn bezoek aan de Molukken:

«Een meisje dat ook met vakantie op Ambon was, heeft een maand lang rondgelopen met een halsbandje in de kleuren van de RMS. Daar viel niemand over. Ze wisten niet wat die kleuren betekenden».

4.8. Houding van antipathie. Het komt voor dat aanhangers van de RMS uit Nederland bij hun landgenoten in de Molukken op heftige weerstand stuiten. Zoals een jongere vertelt:

«Molukse studenten op Ambon zetten zich verschrikkelijk tegen ons af. Ze zeiden: «als jullie vóór de RMS zijn willen we tegen jullie vechten; de RMS is een Nederlandse creatie, door de RMS zijn onze familieleden vermoord». (Het ging hier om een georganiseerde discussie, zodat het niet zeker is of dit spontane uitingen waren). «Mijn familie was zelf anti-RMS. Toch namen zij mij in bescherming tegen mensen die dolle ideeën hadden, die mij iets wilden aandoen».

Overigens moet men dit soort antipathie wel onderscheiden van twee andere dingen, t.w. (1) irritatie over de andere levensstijl die sommige «Nederlandse» Molukkers zich hebben aangemeten, en (2) bezwaren tegen hun strijdmethoden.

De schrijver van het «Dagboek» vermeldt

..... het verhaal van de Ambonnesese tante uit Nederland, hier op bezoek, die 's morgens als zij sagobrood voor ontbijt krijgt haar familie om mes en vork vraagt, omdat zij niet gewend is met haar handen te eten. Dit verhaal lijkt mij typerend voor de spot die men hier vaak bedrijft t.a.v. vakantiegangers uit Nederland. Het uitbundig dragen van de meest bizarre kleding, de haardracht van de jongeren, ook de vaak opzichtige kleren van Ambonnesese tantes uit Nederland.»

Dezelfde doet verslag van een gesprek met een oude «oom», die lang onder Nederlands bewind gewerkt heeft:

«Hij zei dat de gijzelingsacties de Ambonnezen hier «malu» (beschaamd) maakten en hun gezichtsverlies bezorgden ten opzichte van de mede-Indo-

nesiërs. Het verbaasde mij dat hij zich zo fel uitte..... De stemming t.a.v. de verlofgangers wordt grimmiger. (Vooraf) nu de jongeren in Nederland zelfs zover willen gaan de Koningin te gijzelen, is de grens van het toelaatbare ver overschreden». (N.B: dit was nog vóór de treinkapingen).

Guus IJsselmuiden (in het Algemeen Dagblad van 6 augustus 1977) doet verslag van een gesprek op Ambon tussen een Molukker uit Nederland en twee «oude Molukse heren», voorstanders van de RMS:

«Molukker uit Nederland: «Wat vindt u van die acties van ons, ... die treinkaping en zo?» Oude RMS'ers: «U moet ons niet kwalijk nemen?» Molukker uit Nederland: «Nee, gaat uw gang». Oude RMS'ers: «Wij schamen ons dood. Wij keuren die acties beslist niet goed. Dat ze Nederland zoiets aandoen! Ze moeten Nederland dankbaar zijn voor wat voor hen gedaan is. U neemt ons toch niet kwalijk?»

Ook Theo Thenu en Noes Solissa hebben na hun recente bezoek aan de Molukken getuigd dat de mensen daar hen zien «als terroristen, als een soort Palestijnen» en hun acties afkeuren. Een bijkomend punt is nog dat mensen daar, die familie zijn van de kapers hier, moeilijkheden voor zichzelf vrezen.

Overigens zijn er op dit punt ook andere geluiden. Eén onzer informanten (RMS-gezind) zegt dat de bewoners van het dorp op Ambon waar hij een maand heeft doorgebracht, geen bezwaar hadden tegen de gewelddadige acties in Nederland. Verder is het voorgekomen dat men vanuit de Molukken vroeg om foto's van de zes jongens die bij de laatste treinkaping gedood zijn.

4.9. Wie zijn wèl, wie zijn niet RMS-aanhangers? Achtereenvolgens bespreken wij het verschil in RMS-aanhang (1) bij ouderen en jongeren; (2) bij elitegroepen en niet-elite; (3) bij Christenen en niet-Christenen; (4) bij bewoners van Ambon en omliggende eilanden, en bij Molukkers elders.

4.9.1. Ouderen of jongeren. Zoals al op enkele plaatsen tot uiting gekomen is, meent het merendeel onzer zegglieden dat de RMS-aanhang op de Molukken vooral uit ouderen bestaat. Met name zouden zij te vinden zijn onder hen, die de gebeurtenissen in 1950 en de jaren kort daarna bewust hebben meegemaakt.

Een buitenlandse onderzoeker, die geruime tijd op Ambon geweest is en Maleis spreekt, zegt:

«De RMS is bij jonge Christenen iets volstrekt irrelevant. Ze hebben verhalen gehoord, maar hebben er geen persoonlijk contact meer mee. Ze zijn anti-Javaans en anti-Jakarta, maar hun kritiek is niet in RMS-termen gesteld.»

Bij degenen, die in 1975 zijn opgepakt (zie par. 4.2) bevond zich althans één man die toen 36 jaar oud was, dus nog vrij jong.

Het betreft de heer D. Sahalessy, iemand die een bijzondere plaats inneemt, omdat hij in 1960, als jongeman, het volkslied van de RMS heeft gedicht. Hij heeft in 1975 gedurende 52 dagen in voorarrest gezeten. Is toen, na een proces, vrijgelaten, echter wel met de verplichting zich geregeld bij de politie te melden. Is, met financiële steun vanuit Nederland, uitgeweken, eerst naar Duitsland, toen naar Nederland. Heeft hier thans een verblijfsvergunning.

Als men echter de foto's (heel duidelijke kleurenfoto's) bekijkt van degenen, die nu nog in de gevangenis zitten – zij zijn de leidende RMS-ers op Ambon – ziet men uitsluitend gezichten van oudere mannen.

Een Indonesische Molukker vermeldt dat er *op zeker moment* bij jongeren toch belangstelling bestond voor de RMS:

«Anti-Suharto jongeren op de Molukken hebben een ogenblik (nl. begin 1974) met de RMS gefliert, maar na enige tijd vonden ze dat toch te rechts.»

Een andere zegsman deelt mede, dat er onder degenen, die nog min of meer actief weerstand bieden (zie par. 4.1) juist ook jongeren zijn. Voorts zijn enkele onzer informanten van mening dat ook bij jongeren de wens naar de RMS wel bestaát, maar alleen niet uitgedragen kan worden. Tenslotte is in dit verband van belang een brief van op Java wonende Zuid-Molukkers, die sterk RMS-gezind is; deze is juist van jongeren afkomstig (zie voor inhoud van deze brief par. 4.9.4).

4.9.2. Elite of niet-elite. De RMS-leiders van het eerste uur kwamen voort uit een kleine maatschappelijke bovenlaag. Uit welke maatschappelijke laag komen de aanhangers van nu? Onder degenen die de machtsposities bezetten, zijn er uiteraard weinig. Dat iemand uit principiële redenen een ambtenaarsfunctie weigert, komt weinig voor; daarover zijn al onze informanten het eens. Zeker jongeren grijpen met beide handen iedere kans aan die hun geboden wordt, om in overheidsdienst te komen. Dit hangt ongetwijfeld samen met de geringe werkgelegenheid in de Molukken.

Sommige Zuidmolukse voormannen in Nederland en enkele informanten claimen dat er Molukse ambtenaren zijn in Indonesische dienst, ook hoge ambtenaren, die voor het oog van de wereld anti-RMS zijn, maar in hun hart pro-RMS en die waar mogelijk hand- en spandiensten aan de RMS-zaak verlenen.

Terzijde kan opgemerkt worden dat er voorbeelden zijn van *gewezen* RMS-ers die niet uit staatsdienst of het particuliere bedrijf geweerd worden. De heer Manuhutu, in 1950 President van de RMS, werd in 1955, zo uit de gevangenis, ambtenaar bij Binnenlandse Zaken in Jakarta (Ben van Kaam in *Hervormd Nederland*, 7 februari 1976). De schrijver van het «Dagboek» vertelt over het Waeyamé-dok op Ambon:

«Het kader van het bedrijf, van hoog tot laag 45 personen, bestaat geheel uit ex-RMS-ers, waarvan sommigen lange gevangenisstraffen achter de rug hebben.»

Wat de onderkant van de maatschappelijke ladder betreft, de RMS is altijd meer een (Moluks-) *nationale* dan een *sociale* beweging geweest. Ook nu blijkt uit niets dat zij op de Molukken een speciale aantrekkingskracht zou hebben voor de armen, de werklozen, de economisch onterfden.

4.9.3. Christenen of niet-Christenen. Dat de RMS in 1950 vooral gedragen werd door Christen-Molukkers, is wel zeker. Zelfs moet angst voor Islamitische overheersing een belangrijke drijfveer geweest zijn. Toch waren er in die tijd ook onder de Islamieten wel RMS-aanhangers. Ernst Utrecht (p. 27), zelf anti-RMS, meent dat toen één derde van de Islamitische raja's (dorps-hoofden) zich achter de RMS geschaard hebben. Tegenwoordig echter, daarover zijn de meesten onzer zegslieden het eens, is het merendeel der Islamieten gekant tegen de RMS-gedachte.

4.9.4. De Molukkers op Ambon en omliggende eilanden, of de Molukkers elders. Ook over dit onderwerp kunnen wij kort zijn: op geen van de Molukse eilanden buiten de Midden-Molukken speelt de RMS-gedachte een rol van betekenis, voorzover men heeft kunnen waarnemen. Ook hierover bestaat geen verschil van mening. De Zuidoost-Molukkers (afkomstig van de Kei-eilanden en Tanimbar) zijn bv. geneigd de 'Ambonnezen' als hun vroegere overheersers te beschouwen.

Ir. Manusama vertelt dat al vóór 1950 de Kei-eilanders er bezwaar tegen hadden in één Daerah te zitten met Ambon.

«Wairisal en enkele anderen, waaronder ikzelf, hebben toen een bezoek aan de Kei-eilanden gebracht. Wairisal hield toen een uitstekende toespraak. Hij zei: «Goed! als jullie niet bij ons willen horen, dan maar niet. Maar dan trekken wij al onze deskundigen terug.» Toen gaven ze toe. 's Avonds was er een groot feest.»

Een aanwijzing in dezelfde richting is ook dat het merendeel der Zuid-oost-Molukkers in Nederland geen sympathie voor de RMS-gedachte heeft.

In hoeverre bij Molukkers buiten de Molukken, bv. op Java, de RMS-gedachte aanhang vindt, is ons onvoldoende bekend. Wel kan gezegd worden dat er minstens bij een aantal jongeren onder hen ontevredenheid met het regime bestaat, getuige de activiteiten van de vereniging «Jong Ambon».

Begin 1978 heeft een delegatie van deze vereniging tien kritische politieke vragen geformuleerd en besproken met de Voorzitter van de Volksvertegenwoordiging de heer Adam Malik, o.a.: «zijn buitenparlementaire acties inconstitutioneel? zijn de parlementaire activiteiten wel in overeenstemming met de constitutie? waarom wordt geweld gebruikt tegen buitenparlementaire acties? wordt het idealisme aldus niet de kop ingedrukt? is de (Indonesische) staat niet paternalistisch en feodaal van structuur? is er geen dictatuur van de meerderheid die zonder vorm van overleg haar wil oplegt aan de minderheid, en deze als het ware afklemt?»

In de Indonesische pers is aan deze ontmoeting tussen Jong Ambon en de heer Malik ruime aandacht geschonken. Het dagblad Pelita van 6 januari 1978 meldt er onder meer over dat de heer Malik allereerst verzocht de naam Jong Ambon te wijzigen in bv. Pemuda Indonesia Ambon (Indonesische Jongeren van Ambon); hij zei geschrokken te zijn van de naam «Jong Ambon», overtuigd als hij was dat de vereniging van die naam³ reeds in 1928 begraven was. Verder bracht de heer Malik de verhouding Indonesië/Nederland ter sprake, die zich in een kritiek stadium bevond, en vroeg zich af: Is dit geen infiltratie van daarginds? Van de sfeer waarin de ontmoeting plaatsvond wordt gemeld dat deze soms ietwat gespannen was, doch niet geheel van humor ontbloomt.

Dan is er een recente brief (april 1978), waaronder de namen getypt staan van 146 op Java wonende jongere Molukkers. Daarin wordt trouw betuigd aan Ir. Manusama en zijn regering, en aan het «heilige erfdeel» (pusaka) van de RMS. De schrijvers spreken hun afschuw uit over de «zwendelaars» (dit woord in het Nederlands in de overigens Indonesische tekst) van het Suharto-regime en verklaren van harte in te stemmen met de gewelddadige acties van de Molukkers in Nederland.

5. De politiek-sociale toestand in de Zuid-Molukken; oorzaken van ontevredenheid

Vele van onze zegslieden konstateren uitingen van ontevredenheid en wrevel in de Zuid-Molukken, gericht tegen de centrale regering. Zulke uitingen behoeven niet samen te hangen met of voort te vloeien uit RMS-sentimenten. Als oorzaken van ontevredenheid noemen wij (1) achterstelling van de Molukken; (2) de daar bestaande armoede, werkloosheid, onderontwikeldheid; (3) het autoritaire karakter van het Indonesische regime, de rechts-onzekerheid; (4) de corruptie.

5.1. Achterstelling van de Molukkers. Iedereen is het erover eens dat er een sterk «Moluks bewustzijn» bestaat, vaak gepaard gaande met gevoelens van achterdocht en vijandigheid jegens «Jakarta». Ook de jongere generatie

³ «Jong Ambon» was één van die verenigingen van de twintiger jaren die ten doel hadden de belangen van de eigen (geboorte)streek te bevorderen. De Sumpa Pemuda (eet van de jongeren) in 1928 luidde het streven in om te komen tot één volk, één vlag, één taal; de meeste van die aparte verenigingen zijn toen verdwenen.

«voelt zich op en top Molukker». Zelfs Molukkers die zich vanaf het eerste uur tegen de RMS verzet hebben, kunnen toch met trots vertellen welk een harde dobber het Indonesische leger in 1950 aan het RMS-verzet gehad heeft. Molukkers zijn ook trots op diegenen onder hen, die het binnen het Indonesische staatsbestel ver gebracht hebben; eenmaal in overheidsdienst zullen zij trouwens vaak hun best doen streekgenoten aan een functie te helpen.

Des te meer steekt het hen dat de hoogste bestuurlijke en militaire posten binnen hun provincie veelal door niet-Molukkers («Javanen») bekleed worden (ook bij het lagere kader schijnen trouwens wel Indonesiërs van elders benoemd te worden). Er bestaat veel wrok, ook bij eenvoudige mensen, over de uitgebreide visconcessies, die de centrale regering aan Japanse maatschappijen verleend heeft voor de Molukse wateren; concessies, die geleid hebben tot een sterke mate van overbevissing («visroof»). Verder ook over de ongebreidelde houtkap.

In het algemeen vindt men dat Jakarta te weinig gedaan heeft voor de economische ontwikkeling van het gebied. Paul van 't Veer zegt (in het Parool van 2 oktober 1976):

«Het gevoel achter te blijven bij de rest van Indonesië heb ik bij veel Ambonnezen opgemerkt en niet alleen bij vertegenwoordigers van de oude élite.»

Eén onzer informanten:

«De Zuid-Molukken zijn het minst vooruitgegaan van alle buitengebieden. Maar in Jakarta begint het nu door te dringen dat men de problemen niet kan oplossen met de harde hand, maar dat men aan de economische opbouw moet werken.» (het derde vijfjarenplan dat in 1978 start, schijnt een zekere prioriteit aan de Molukken toe te kennen).

Een ander punt dat wrevel wekt is de immigratie van mensen uit andere delen van de Indonesische archipel: de spontane migratie o.a. vanuit Celebes (Buginezen) en de, tot nu toe zeer geringe, georganiseerde migratie vanuit Java. Men vreest hiervan aantasting van het Molukse (en Christelijke) karakter van het gebied.

Volgens de heer Sahalessy (zie par. 4.9.1) zijn er op zeker moment 40 mensen ontslagen bij het electriciteitsbedrijf van Ambon Stad wegens communistische sympathieën, en zijn er 40 mensen met hun gezinnen van Java overgevlogen om ze te vervangen.

Overigens moeten wij ons ervan bewust zijn dat een dergelijke vorm van regionalisme evenzeer bestaat in andere streken van de uitgestrekte Indonesische archipel, met name in delen van Sumatra (bv. Aceh) en in Noord Celebes. Daarover vernemen wij in Nederland alleen minder doordat er hier nu eenmaal geen groepen mensen uit die gebieden wonen.

5.2. Armoede, werkloosheid, onderontwikkeldheid. De Molukken vormen in veel opzichten een typisch onderontwikkeld gebied: er heerst armoede en werkloosheid, er is weinig industrie, aan wegnen en aan huisvesting bv. mankeert van alles. Dit valt vooral Zuidmolukkers uit Nederland op, die onvermijdelijk Nederlandse maatstaven aanleggen.

Een in Nederland geboren Molukse (pro-Indonesisch) over haar eerste kennismaking met Ambon:

«...Daarna volgde de tocht naar de Ambon stad. Ik was ontzettend benieuwd hoe alles er uit zou zien. De weg was erg hobbelig door de vele gaten ... ik vond dat het eiland er vervallen en verwaarloosd uitzag en de tuinen er over het algemeen wat verwilderd bij stonden..... we zagen kleine kinderen

naakt op het strand lopen of loom in hun bootjes op het water drijven.» (Orwama-verslag, p. 23-24).

Guus Jjsselmuider (in Algemeen Dagblad van 6 augustus 1977) hoorde een Molukker uit Nederland zeggen:

«Ik ben me hier doodgeschrokken. Het is vies, het stinkt en het is rommelig. Mijn vrouw moest overgeven op de passar. De wegen zijn hier slecht. De politiemannen lopen overal met geweren, en al die militairen. In Nederland zie je niet zoveel militarisme... wacht maar tot wij in Nederland de kans krijgen dit land op te bouwen. Dan zal een heel nieuw Ambon verrijzen. En niet deze rotzooi.»

5.3. Het autoritaire (militaire) karakter van het Indonesische regime; de rechtsonzekerheid. Het autoritaire en militaire karakter dat het Indonesische bestuur ontegenzeggelijk heeft, zal waarschijnlijk eveneens Nederlanders en uit Nederland afkomstige Zuidmolukkers eerder opvallen dan de mensen op de Molukken zelf; deze zijn immers opgegroeid in een traditie die zelf autoritaire en militaire trekken vertoont. Toch wekt de aard van het regime ook daar verzet, met name in intellectuele en semi-intellectuele kringen, (waarschijnlijk méér in de grote centra op Java dan in de Molukken; dáár is de meeste informatie beschikbaar, ook uit het buitenland, en is de politieke discussie het levendigst; misschien speelt ook het feit mee dat je in de grote stad makkelijker kan verschuilen). Zoals een anti-RMS-gezinde op Java werkzame Molukker het uitdrukt:

«Er komen steeds meer militairen op hoge posten, kijk maar naar de gouverneurs, kijk maar naar de ambassadeurs. En hoge militairen hebben nu eenmaal altijd de neiging burgers te behandelen als recruta.»

5.4. De corruptie. Voeg daarbij de corruptie, de «commercialisering van de ambten» van hoog tot laag. De Molukken menen dat de meeste gouverneurs van hun provincie hun functie voornamelijk hebben gebruikt als een middel om er zelf beter van te worden (van de tegenwoordige gouverneur wordt dit overigens niet gezegd); ook dit heeft, met name bij de intellectuele voorhoede, weerstanden gewekt: «veel studenten zijn anti-Jakarta en anti-Suharto».

6. RMS en PKI (Partai Komunis Indonesia)

De meesten onzer informanten zijn het erover eens dat de Indonesische staat harder optreedt tegen communistische activiteiten (of subversieve activiteiten, die men voor communistisch houdt) dan tegen RMS-activiteiten in de Zuid-Molukken. Een RMS-leider in Nederland:

«Dat kan ik zelfs bewijzen. Want laatst kwam er een Molukker uit Ambon bij me, die hier op vakantie was. Hij stond op het punt weer terug naar huis te gaan, en vroeg mij om een soort attest dat hij RMS-sympathisant was. Ik zei je kunt het krijgen, graag, maar wat wil je daarmee doen? Hij: als ik op Ambon door de politie gepakt wordt, laat ik dat zien. Dan word ik tenminste niet als communist behandeld.⁴

Eén informant meent echter dat dit «plaatselijk verschillend» is. Een andere (een in Nederland woonachtige Molukse, die op Ambon en Ceram geweest is) zegt zelfs:

«RMS-ers hebben het in gevangenschap moeilijker dan de communisten. De communisten op Buru krijgen een stukje land en kunnen zelf in hun levensonderhoud voorzien; de RMS-ers niet.»

De behandeling van de RMS-ers die in de gevangenis zitten (zie par. 4.2)

⁴ Een andere informant meent dat deze uitspraak anders geïnterpreteerd moet worden; namelijk dat de betrokkene het eervoller vindt als RMS-er dan als communist gevangen genomen te worden.

schijnt naar verhouding mild te zijn. Zij worden op Ambon zelf vastgehouden, van communisme verdachte personen lopen gevaar verbannen te worden, hebben veel onderling contact, kunnen gemakkelijk bezoek ontvangen, ja zelfs anderen buiten de gevangenis opzoeken. Een informant (zelf pro-RMS):

«Wie met ze wil praten, kan afspreken dat ze 's avonds met de auto ergens gebracht worden. Ze kunnen dan de hele avond en de halve nacht blijven; tegen de ochtend gaan ze met de auto weer terug. Er moet wel enig geld aan te pas komen».

Met arrestaties van RMS'ers schijnt men ook voorzichtiger te zijn dan in het geval van personen die van communisme verdacht worden. Men gaat bij RMS'ers daartoe pas over als er werkelijk aanwijzingen zijn van verboden activiteiten. Ook krijgen zij blijkbaar betrekkelijk snel een proces (zie par. 4.2), dit in tegenstelling tot communisten (als bekend zitten er in Indonesië al jaren duizenden mensen gevangen die van communistische agitatie verdacht worden, zonder dat ze ooit berecht zijn).

7. Mogelijke oorzaken

Als het beeld dat wij in het bovenstaande geschetst hebben in hoofdtekken juist is, doet zich ten slotte de vraag voor naar het waarom; hoe komt het dat van RMS-aanhang op de Molukken betrekkelijk weinig blijkt? Op grond van ons materiaal is daarop het antwoord niet met zekerheid te geven. Wel kunnen wij enkele veronderstellingen naar voren brengen. Wij noemen de volgende mogelijke oorzaken:

- *De aanhang van de RMS in 1950.* Reeds toen was niet de hele bevolking van de Zuid-Molukken enthousiast voor de beweging. Zelfs op Ambon en de omliggende eilanden bestond een groep, die het Indonesische nationalisme aanhing.
- *Vervlogen hoop t.a.v. buitenlandse hulp.* De leiders van de RMS leefden in de veronderstelling dat Nederland, Amerika en Australië hun te hulp zouden snellen, omdat die landen de RMS als hun bondgenoot en als bolwerk van het Westen zouden zien. Zoals Ir. Manusama schreef (Om Recht en Vrijheid, Libertas Utrecht, z.j. p. 21):

«De te voeren buitenlandse politiek werd daarbij in belangrijke mate bepaald door de met het oog op de verdediging van het Zuid-Pacificgebied uitermate gunstige strategische ligging der Zuidmolukse eilanden. De jonge RMS was bereid met de Verenigde Staten van Amerika en vooral met Australië besprekingen te voeren ten aanzien van een gemeenschappelijke verdediging van genoemd Zuid-Pacificgebied bij een eventuele communistische agressie. Tegenover het openen van diplomatieke en handelsbetrekkingen enz. verklaarde de RMS zich bereid belangrijke steunpunten voor vloot- en luchtbases af te staan aan Australië en de Verenigde Staten van Amerika».

Thans kan niemand op de Molukken die gedachte nog koesteren.

- *De oriëntatie op Indonesië.* De Molukken maken nu al 28 jaar deel uit van het Indonesische staatsbestel. Dit heeft ertoe geleid dat velen zich niet meer los kunnen en ook niet willen denken van het Indonesische geheel. Voor hen is de strijd om de onafhankelijkheid vervangen door het streven naar een betere positie van de Molukken binnen het staatsverband van Indonesië. Zoals een Indonesische Molukker het uitdrukt:

«Ik was 12 jaar toen de RMS werd uitgeroepen, ik zat toen in de eerste klas van de middelbare school en stond dichtbij de Sukarelas (de jeugdige vrijwilligers die voor de RMS vochten). Ik heb alles meegemaakt, de hele bloedi-

ge strijd..... Als ik in de jaren vijftig naar Nederland gegaan zou zijn, had ik er waarschijnlijk nu net zo over gedacht als jullie (Molukkers in Nederland): Maar ik ben dat ontgroeid. Ik voel me Molukker, jazeker, er is ook zoiets als een Molukse identiteit, maar ik voel mij toch eerst en vooral Indonesiër».

– *De jongeren.* Een ruime meerderheid van de Molukse bevolking is na 1950 geboren. Dat wil zeggen dat zij de Nederlandse tijd en de RMS niet zelf hebben meegemaakt, maar alleen kennen uit de verhalen van ouderen. Dit geldt natuurlijk ook voor de Zuidmolukse jongeren in Nederland, die zeer vaak pro-RMS zijn. Daarom moet men dit punt in combinatie zien met het volgende:

– *Het optreden van de Indonesische autoriteiten.* Deze gaan alle RMS-uitingen met harde hand tegen. Aan de andere kant bevorderen zij zoveel mogelijk het (Indonesische) nationalisme: het hijsen van de rood-witte vlag, de plechtige viering van de onafhankelijkheidsdag (17 augustus), herhaalde verwijzing naar het Bhinneka Tunggal Ika («Eenheid in verscheidenheid»), en de Pancasila («de vijf grondslagen») van het Indonesië⁵. Dit komt vooral ook tot uiting in het onderwijs:

«Het is natuurlijk geen toeval dat in de meest «vernederlandste» delen van Indonesië, de Minahassa en Ambon, twee historische helden worden vereerd, die aanvoerders waren van anti-Nederlandse acties (t.w. Pattimura van Ambon en Dr. Sam Ratulangi van de Minahassa). De hele koloniale periode van de Indonesische geschiedenis wordt, althans op schoolboekjes-niveau, geschreven als één doorlopende strijd tegen de Nederlanders». (Paul van 't Veer in het Parool van 2 oktober 1976).

Een tegenwicht bij dit alles vormen mogelijk de Zuid-Molukkers uit Nederland, waarvan immers velen RMS-aanhangers zijn.

⁵ Deze vijf grondslagen zijn: 1) Het geloof in God de Almachtige, 2) een rechtvaardige en geciviliseerde humaniteit, 3) de eenheid van Indonesië, 4) democratie, geleid door de wijsheid bij de beraadslaging onder de Volksvertegenwoordigers, 5) sociale rechtvaardigheid voor de gehele Indonesische bevolking.

8. Slot

Tot besluit willen wij graag uitspreken hoezeer wij het betreuren dat de bevolking van de Molukken niet in volle vrijheid en openheid voor haar politieke mening kan uitkomen.

N.B. De tekst van onderstaande «opmerkingen» is in zijn definitieve versie bepaald na het uittreden van enkele leden uit de Commissie. Deze zijn daarbij dus niet meer betrokken geweest; dit houdt niet per se in dat zij het met de inhoud oneens zijn.

De Commissie heeft met de beperkte haar ten dienste staande middelen getracht met dit rapport een zo betrouwbaar mogelijk beeld te schetsen van de politieke situatie in de Zuid-Molukken en onder de Zuid-Molukkers in Indonesië. Het betreft een ingewikkelde zaak, die zeer gevoelig ligt. Wij zijn er ons dan ook van bewust, dat met dit rapport het laatste woord niet gesproken is.

Een tweetal aspecten van de politieke situatie aldaar willen wij echter naar voren halen. In de eerste plaats zijn wij bij ons onderzoek getroffen door het bestaan, ook in Indonesië, van een Zuidmoluks bewustzijn, dat niet valt te miskennen, maar dat desalniettemin gepaard kan gaan met uiteenlopende politieke opvattingen: namelijk ofwel het verlangen naar onafhankelijkheid, min of meer overeenkomstig het in Nederland aanwezige verlangen naar een R.M.S.; ofwel de wens naar (grotere) autonomie binnen het huidige Indonesische staatsbestel; of tenslotte vrede met de positie van de Zuid-Molukken binnen de huidige Indonesische staat. In de tweede plaats vonden wij een meer algemene ontstemming over de rechtsonzekerheid, het centralisme en de corruptie van het huidige door militairen gedomineerde bestuur van Indonesië. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze ontstemming waarschijnlijk niet specifiek is voor de Zuid-Molukken, maar ook in andere gebieden van Indonesië lijkt te bestaan.

De Commissie acht het van het grootste belang dat de Zuid-Molukkers in Nederland zoveel mogelijk in staat worden gesteld hun eigen opvattingen te toetsen aan de gedifferentieerde werkelijkheid op de Zuid-Molukken in het Indonesië van vandaag. Dit geldt vooral voor de jongeren die hun opvattingen veelal ontleen aan het beeld van de situatie in het Indonesië van hun ouders, dat intussen niet meer actueel is. Aangezien in het verleden, zoals wij naar aanleiding van ons vorige rapport⁶ reeds uiteengezet hebben, de Nederlandse Regering en het Parlement bijgedragen hebben aan deze beeldvorming bij de oudste generatie van de Zuid-Molukkers in Nederland, zien wij hier eens te meer een duidelijke taak voor de huidige Regering.

De Commissie is dan ook van mening dat mede met het oog op betere verhoudingen tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers hier te lande, de politieke situatie waarin Zuid-Molukkers, na de soevereiniteitsoverdracht in 1949 zijn beland, nader zou moeten worden opgehelderd. Mogelijk kan een vorm van tripartite overleg tussen (vertegenwoordigers van) de Zuid-Molukkers in de Molukken zelf, op Java en in Nederland tot stand komen, zoals Zuidmolukse leiders op 11 november 1977 op een Pax Christi bijeenkomst in Amsterdam hebben voorgesteld en door onze Commissie bij U en de andere betrokken bewindslieden bij ons gesprek op 16 maart 1978 is bepleit. Voor zover de bovengenoemde groepen Zuid-Molukkers zulk een overleg wensen, zou de Nederlandse regering er het hare toe kunnen bijdragen dit mogelijk te maken.

Na het afsluiten van ons rapport bereikten ons verontrustende berichten uit de Molukken over arrestaties op grotere schaal naar aanleiding van de zaak-Hatumena. Deze vervullen ons temeer met zorg daar zij ook repercussies kunnen hebben in de kring van de Zuidmolukse gemeenschap in Nederland, reden waarom wij deze aangelegenheid onder Uw aandacht willen brengen.

⁶ DE RONDE-TAFELCONFERENTIE, februari 1978.

Commissie van Overleg Zuid-Molukkers–Nederlanders
Secretariaat: Jan van Nassastraat 112, 's-Gravenhage
(geopend van 8.30–12.30 uur)

's-Gravenhage, 29 juni 1978
tel. 070–243375

Betr.: Uw brief SGM78/U122 dd. 19 mei 1978

Aan de heer Vice-Minister-President,
Postbus 20011,
Den Haag.

Mijnheer de Minister,

De Commissie van Overleg Zuid-Molukkers–Nederlanders heeft Uw brief over ons gesprek van 16 maart jl. in goede orde ontvangen. Op enkele punten stelt Uw reactie ons teleur; voor vier leden van de Commissie is dit zelfs aanleiding geweest uit de Commissie te treden (zie ook onze brief dd. 28 juni jl.)

Wij willen gaarne nader ingaan op drie van de door U in Uw brief behandelde punten.

«Naar aanleiding van de formulering van het Nederlandse standpunt tegenover de Zuidmolukse politieke aspiraties»

Uw antwoord betreffende bovengenoemd punt getuigt naar onze mening van onvoldoende begrip voor hetgeen er in de Zuidmolukse gemeenschap omgaat.

U beroept zich in Uw antwoord op een zogenaamd argument onzerzijds betreffende het RMS-streven (vervolgblad 1, regel acht van onderen). Wij wijzen U erop dat wij in onze toelichting niet hebben gerept van de RMS, maar van het streven van de Zuid-Molukkers in Nederland naar het zelfbeschikkingsrecht. De betrokkenheid van Nederland bij de RMS hebben wij met opzet buiten beschouwing gelaten, omdat wij aan het onderwerp van de RMS nog niet zijn toegekomen in ons onderzoek.

Voorts treft het ons dat U volledig voorbijgaat aan de tweede vraag uit onze toelichting (onder punt 1). U hanteert hier dezelfde formele redeneringen die in de Regeringsnota reeds werden aangevoerd. Wij menen dat het niet juist is de betrokkenheid van Nederland bij hetgeen de Zuid-Molukkers hier beweegt, met dergelijke formele argumenten af te doen.

Als voorbeeld van de discrepantie in de wederzijdse uitgangspunten noemen wij de achtergrond van drie van de bij verschillende acties betrokken overvallers, allen broers, van wie er één bij de Punt is omgekomen.

Tijdens de Japanse bezetting werden bij de grootvader van deze mensen foto's van het Nederlandse Koningshuis gevonden. De grootvader werd in het bijzijn van het gezin, waaronder de moeder van de overvallers, door de Japanners onthoofd. Hun vader werd bij een andere gelegenheid door de Japanners voor de keuze gesteld met hen mee te doen of met de Hollanders in een kamp te worden opgesloten. Hij verkoos het laatste en kreeg daarop een bajonet in zijn buik.

Meer dan de formele kanten van de historie behoren emotionele ervaringen tot de historische last van de Zuid-Molukkers en de Nederlanders.

«De ordediensten»

De Commissie constateert met U dat ordediensten die als weercorps op-

treden of politietaken aan zich (trachten te) trekken, illegaal zijn, en is het volstrekt met U eens dat zij niet getolereerd dienen te worden. Aan de andere kant kunnen er ook niet-militaire ordediensten bestaan met legale taken, die wel degelijk nut hebben, b.v. het onderhouden van contact tussen de Molukse gemeenschap in een bepaalde plaats en de plaatselijke autoriteiten. De teneur van onze opmerkingen terzake tijdens ons gesprek op 16 maart jl. was nu juist op dit punt tot goede en duidelijke afspraken te komen.

«Het gemengde Orgaan van Advies en Overleg»

Ten aanzien van dit punt willen wij gaarne met enige nadruk opmerken dat onze instemming met Uw voornemen te komen tot een Gemengd Orgaan van Advies en Overleg geclausuleerd was. Zoals wij hebben opgemerkt: alles hangt hier af van de modaliteiten waaronder zo'n Orgaan zou moeten werken. Met name zijn wij van mening dat het ook in de toekomst mogelijk moet blijven voor vertegenwoordigende organisaties van de Molukse gemeenschap zich direct tot de overheid te wenden en daar gehoor te vinden.

Wij zijn zo vrij voor de goede orde een afschrift van deze brief te zenden aan de Bijzondere Kamer-Commissie terzake.

Met verschuldigde hoogachting,
namens de Commissie van Overleg Zuid-Molukkers-Nederlanders,
A. J. F. Köbben
L. Ch. Mantouw

voor dezen:
S. Somer-Dijkstra, secretaris

ACD **1394908**
datum 04 AUG. 1978
CO
b. _____ d. _____

C (CFO) nr.: **78/2006** d.d. **4 AUG. 1978**
Aan : CFB
Betreft : Commissie Köbben

Bijl.:

Op 28-6-1978 werd het
volgende vernomen:

Een eerste reactie op het uiteenvallen van de Commissie Köbben, leert dat de meningen onder de Molukkers in Assen verdeeld zijn. Gematigde Molukkers hebben het gevoel dat dat de taak van de Commissie nog niet af was en dat gestreefd zou moeten worden naar een andere taakomschrijving van deze Commissie. vroeg zich af, of de Commissie Köbben niet omgevormd kon worden tot een permanent adviesorgaan van de Regering. Veel jongere Molukkers waren echter van mening dat de Commissie Köbben toch niets voor het ideaal kon doen en dus maar beter kon oprassen.

ACD 1.399.058.

datum 11 SEP. 1978

CO

b. d.

C (CFO) nr.: 18/2508

d.d. 8 SEP. 1978

Aan : CFB

Betreft : Cie Kōbben

Bijl.:

Op 3-7-1978 werd

het volgende ver-

nomen:

In een eerste reactie op het opheffen van de Gemengde Commissie, de z.g. Commissie Kōbben, deed het volgende verhaal.

De Cie Kōbben is ontstaan na het gesprek tussen MANUSAMA en de Ned. Regering (in jan. 1976), welk gesprek als eis was gesteld door de Molukse bezetters van het Indonesisch Consulaat in Amsterdam (dec. 1975).

MANUSAMA heeft zich toendertijd uitgelaten, het volste vertrouwen te hebben in Minister Van AGT, alsmede in deze commissie, waarvan de verwachting gekoesterd werd dat zij resultaten zou kunnen bereiken en mee zou kunnen werken aan een betere verstandhouding en een beter begrip tussen Molukkers en Nederlanders.

Nu een viertal Molukkers zich uit de Cie hebben teruggetrokken en te kennen hebben gegeven geen vertrouwen meer te hebben in een goed en vruchtbaar overleg met de Ned. Regering, betekent dit gezichts- en eerverlies voor MANUSAMA. Tevens wordt hiermee overduidelijk aangetoond hoe moeilijk - zo al niet onmogelijk - het is om tot samenspraak te komen. Het Nederlandse beleid t.a.v. de Molukse gemeenschap in Nederland heeft geen raakvlakken met de idealen van deze Molukkers, namelijk de verwezelijking van de RMS.

Aangezien dit door veel Molukkers niet "gezien" wordt of gezien wil worden en op dit moment ook zeker nog niet geaccepteerd, zal het uiteenvallen van de Cie Kōbben worden uitgelegd in de trant van "we zijn wederom door de Ned. Regering belazerd". Daarmee zijn tevens de uitlatingen van een aantal radicale jongeren in de zomer van 1976 "Cie Kōbben is een zoethoudertje" bewaarheid.

Wanneer nu deze zomer of althans binnen afzienbare termijn ook nog het Inspraakorgaan opgeheven zal worden

wil dat zeggen dat er tussen de Molukse gemeenschap en de Ned. Regering geen schakel voor overleg meer is. De Ned. Regering heeft dan bereikt wat zij in de Molukken-nota ook gesteld heeft: een culturele minderheids-groep.

Met dat al, heeft het debat in de Tweede Kamer geen enkele zin meer, omdat daar dan toch geen fundamentele wijzigingen naar voren gebracht zullen worden. Een voor de Molukkers zeer teleurstellende en onbevredigende situatie.

haalde verder nog de volgende (negatieve) punten aan:

- de Cie Kōbben was het enige resultaat van de acties in dec. 1975. De Cie is opgeheven;
- de Cie Kōbben had - in Molukse ogen - een politiek tintje (MANUSAMA-Ned. Regering);
- het Instpraakorgaan idem. Voortgekomen uit een vorm van beleidsvoering van de Badan Persatuan;
- bij de acties van 1977 klonk ondermeer "De Cie Kōbben laat niets van zich horen".
- Uitlating van ouders van gedode treinkapers: "Als het maar niet voor niets geweest is".
- Cie Kōbben en Inspraakorgaan weggevaagd; wordt in zijn onderzoek gestimuleerd d.m.v. subsidies van CRM.
- Een aanvraag bij Amnesty International om de n.a.v. acties gevangen zittende Molukkers de status van politieke gevangen te geven werd geweigerd.
- Saldo = negatief.

ziet de huidige situatie somber in. "Het is onder dergelijke omstandigheden, wanneer steeds opnieuw negatieve geluiden gehoord worden, zo uiterst moeilijk om iets positiefs te doen".